

Bureauonderzoek Archeologie

Opdrachtgever

KlokGroep Milieu BV
Kanaalstraat 200
6541 XN Nijmegen

contactpersoon:

tel. 088 -

e-mail:

Projectnummer

213584

Kenmerk

AW/ALG/HAMA/213584

Eindredactie/kwaliteitscontrole

Bereef

Datum

19-01-2022

Project : BO Archeologie [redacted] te Hoogwoud, gemeente Opmeer
Kenmerk : AW/ALG/HAMA/213584

Colofon

Opdrachtgever KlokGroep Milieu BV

Project Bureauonderzoek Archeologie Plangebied [redacted] te [redacted]

Projectnummer 213584

Titel Bureauonderzoek Archeologie Plangebied [redacted] te [redacted] gemeente Opmeer

Datum en versie 19-01-2022, versie 1.1 (concept)

Auteur [redacted] (senior KNA archeoloog)

Redactie [redacted] – (senior KNA archeoloog / senior KNA prospector)

Afbeelding voorzijde: Luchtfoto (2021) van het plangebied. Bron: www.pdok.nl.

Inhoud

Samenvatting.....	4
1. Inleiding	6
1.1 Inleiding en onderzoekskader	6
1.2 Doel en vraagstelling van het bureau booronderzoek	7
1.3 Werkwijze	7
1.4 Beleidskaders.....	8
1.5 Administratieve gegevens	12
2 Bureauonderzoek en verwachtingsmodel	13
2.1 Landschapsgenese	13
2.2 Historische ontwikkeling van Hoogwoud en het plangebied.....	18
2.3 Bouwhistorische waarden	23
2.4 Archeologische waarden	25
2.5 Archeologisch verwachtingsmodel	30
3 Conclusie en Advies	33
3.1 Conclusie	33
3.2 Selectieadvies	33
3.3 Voorbehoud.....	34
Gebruikte literatuur	35
Geraadpleegde websites	36
URL's en permalinks afgebeelde kaarten	37
BIJLAGEN	38

Samenvatting

Hamaland Advies heeft in opdracht van KlokGroep Milieu BV een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor het plangebied [redacted] te Hoogwoud, gemeente Opmeer. Het plangebied heeft een oppervlakte van ca. 10,1 ha (101.035 m²). De aanleiding voor het onderzoek is de geplande woningbouw in het gebied. De exacte invulling van het plangebied is in dit stadium van de planvorming nog niet bekend. De bestaande stolpboerderij [redacted] zal naar verwachting worden gesloopt.

Het zuidwestelijke deel van het huidige plangebied valt binnen het vigerende bestemmingsplan *Herziening Hoogwoud, Opmeer en Spanbroek 2017* van de gemeente Opmeer. Voor het aan de Herenweg beliggende deel van het perceel geldt volgens dit bestemmingsplan de dubbelbestemming Waarde-Archeologie 2. Archeologisch onderzoek is hier verplicht bij grondroerende werkzaamheden met een oppervlakte van meer dan 100 m² waarbij de grond dieper dan 0,4 m -mv wordt geroerd. Voor de naar het oosten toe aansluitende strook van het gebied dat binnen dit bestemmingsplan valt, geldt de dubbelbestemming Waarde-Archeologie 4. Archeologisch onderzoek is hier verplicht bij grondroerende werkzaamheden met een oppervlakte van meer dan 2.500 m² waarbij de grond dieper dan 0,4 m -mv wordt geroerd. Vanwege de te verwachten overschrijding van deze vrijstellingsgrenzen is door Hamaland Advies een KNA 4.1-conform bureauonderzoek volgens BRL SIKB protocol 4002 uitgevoerd. Voorafgaand aan het onderzoek is de onderzoeksmethodiek afgestemd met Archeologie West-Friesland en zijn de beschikbare bouwdoSSIers van de bebouwing in het plangebied opgevraagd bij het Westfries Archief. Tevens zijn voor het bureauonderzoek de proefschriften van Roessingh (2018), Van Amerongen (2016) en Van Zijverden (2017) bestudeerd.

Bureauonderzoek

Uit het bureauonderzoek blijkt dat grootste deel van het plangebied in een vlakte van getij-afzettingen met een lokaal maximaal hoogteverschil >0,25 m, en een lokaal maximaal hoogteverschil <0,5 m of steilste hellingen <¼° (2M72) ligt, alleen het zuidwestelijke uiteinde met de boerderij ligt waarschijnlijk op een getij-inversierug met een vrij vlak, laaggelegen reliëf (steilste hellingen ¼° – 1° [2°]) en een lokaal maximaal hoogteverschil van 0,5–1,5 m (3B71). Bodemkundig valt het grootste deel van het plangebied in een zone met kalkrijke leek-/woudeerdgronden van zavel met profielverloop 5 (pMn55A). Naar het zuidwesten toe gaan deze over in kalkrijke poldervaaggronden van lichte zavel met profielverloop 5 (Mn15A), de zuidwestelijke rand van het plangebied valt mogelijk in een zone met tuineerdgronden van lichte zavel met profielverloop 5, of 5 en 2, of 2 (EK19). Het AHN4 DSM lijkt erop te wijzen dat in de ondergrond van het plangebied enkele kreekjes aanwezig zijn. Voor het grootste deel van het plangebied geldt de grondwatertrap (Gt) Ib (GHG 10-20 cm -mv, GLG 120-130 cm -mv). Voor het zuidwestelijke deel geldt Gt VIIo (GHG 80-90 cm -mv, GLG 130-140 cm -mv).

In geschreven bronnen wordt de plaatsnaam Hoogwoud voor het eerst in 1289 vermeld. Cartografische gegevens duiden erop dat het grootste deel van het plangebied vanaf de Nieuwe tijd in gebruik is geweest als grasland. In het noordoostelijke deel van het plangebied heeft volgens de geraadpleegde kaarten tussen 1880 en 1889 een klein bijgebouw gestaan in de hoek van het toenmalige meest noordelijke perceel. De huidige stolpboerderij dateert van 1862, de achterliggende stal is een toevoeging uit de late 20^e eeuw. Aan de stolpboerderij [redacted] is een hoge cultuurhistorische totaalwaarde toegekend (bijl. 2).

Het huidige plangebied overlapt voor een klein deel met een terrein van hoge archeologische waarde, het dorp Hoogwoud in zijn grenzen van 1849-1859 (AMK-nr. 14857). Binnen het plangebied is in Archis3 een vindplaats geregistreerd. Het betreft de vondst van één fragment kogelpot aardewerk uit de late middeleeuwen (Archis3 zaaknr. 1049433). In Hoogwoud-Oost, op een afstand van ca. 175 m ten noorden van het huidige plangebied, zijn tijdens diverse onderzoeken resten van een nederzetting uit de midden-bronstijd, vermoedelijk de midden-bronstijd A, blootgelegd. Ook ter plaatse van de Herenweg 64, op ca. 440 m ten noorden van het plangebied, is een kuil uit de bronstijd aangetroffen. De overige waarnemingen en vindplaatsen binnen het onderzochte gebied hebben betrekking op de landinrichting vanaf de volle/late middeleeuwen en het latere gebruik van het gebied. Het betreft overwegend losse vondsten in (vermoedelijk) secundaire context en delen van gedempte afwateringssloten/-greppels met laatmiddeleeuws vondstmateriaal. Aan de Herenweg 64 zijn tijdens een opgraving de restanten van het herenhuis uit de Nieuwe tijd en diens middeleeuwse voorgangers onderzocht.

De archeologische verwachting is samengevat in tabel 3 van dit rapport. Op grond van de uitgevoerde analyse van de beschikbare bodemkundige, archeologische, historische en cartografische gegevens geldt voor de periode laat-Paleolithicum – vroeg-Mesolithicum een middelhoge tot hoge en voor de periode midden-Mesolithicum – midden-Neolithicum een lage tot middelhoge archeologische

verwachting. Eventuele archeologisch resten uit deze perioden bevinden zich ruim buiten het bereik van de te verwachten bodemingrepen (met uitzondering van de heipalen). Voor de periode laat-Neolithicum – vroege bronstijd geldt een lage tot middelhoge verwachting. Voor de midden-bronstijd is de verwachting op archeologische resten hoog, voor de late bronstijd middelhoog tot hoog. De periode ijzertijd-vroege middeleeuwen heeft een lage verwachting. Vanaf de late middeleeuwen geldt een hoge verwachting op afwateringssloten en perceleringsgreppels, alsmede een lage verwachting op resten van bebouwing buiten de bestaande stolpboerderij en bijgebouwen in het zuidwestelijke deel van het plangebied. Er is een kleine kans dat ter plaatse van het laat-19^e-eeuwse bijgebouw in het noordoostelijke deel van het plangebied nog (ondiepe) funderingsresten kunnen worden aangetroffen. Resten uit de late middeleeuwen en Nieuwe tijd kunnen vanaf het maaiveld worden verwacht.

Selectieadvies

Gelet op de hoge cultuurhistorische waarde verdient het aanbeveling om de sloop van de stolpboerderij Herenweg 36 te heroverwegen. Een alternatief zou kunnen zijn de cultuurhistorische waarde ervan gericht te versterken en de sloop te beperken tot de 20^e-eeuwse toevoegingen aan en bij de boerderij. Indien de sloop van de stolpboerderij onvermijdelijk is, dient deze te worden voorafgegaan door bouwhistorisch onderzoek. Geadviseerd wordt na de sloop tot op maaiveldniveau het terrein van en rondom de gesloopte boerderij archeologisch op te graven. Voor het overige deel van het plangebied wordt aanbevolen om een proefsleuvenonderzoek uit te laten voeren teneinde de exacte bodemopbouw, de mate van intactheid van de bodem en de aan- en afwezigheid van archeologische resten te toetsen.

Voorafgaand aan het uitvoeren van een proefsleuvenonderzoek en/of een opgraving dient eerst een Programma van Eisen te worden opgesteld dat dient te worden getoetst en goedgekeurd door het bevoegd gezag.

Voorbehoud

Het uitgevoerde onderzoek is op zorgvuldige wijze verricht volgens de voorgeschreven procedures en methoden. Het archeologisch onderzoek is erop gericht om de kans op het aantreffen dan wel vernietigen van archeologische waarden bij bouwwerkzaamheden in het onderzoeksgebied te verkleinen.

Wij wijzen erop dat het selectiebesluit van het bevoegd gezag af kan wijken van het selectieadvies van Hamaland Advies.

Verder dient te allen tijde bij het afgeven van een omgevingsvergunning de wettelijke meldingsplicht (ex artikel 5.10 van de Erfgoedwet) kenbaar te worden gemaakt, om het documenteren van toevalsvondsten te garanderen: 'Degene die anders dan bij het doen van opgravingen een zaak vindt waarvan hij weet dan wel redelijkerwijs moet vermoeden dat het een monument is (in roerende of onroerende zin), meldt die zaak zo spoedig mogelijk bij onze minister'. Deze aangifte dient te gebeuren bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed in Amersfoort. Vanuit praktisch oogpunt verdient het aanbeveling ook de verantwoordelijk ambtenaar van de gemeente Opmeer en de adviseur van het bevoegd gezag, [redacted] en/of [redacted] van Archeologie West-Friesland, via [redacted] c.q. [redacted] hiervan per direct in kennis te stellen.

1. Inleiding

1.1 Inleiding en onderzoekskader

Hamaland Advies heeft in opdracht van KlokGroep Milieu BV een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor het plangebied [redacted] te Hoogwoud, gemeente Opmeer (afb. 1). Het plangebied heeft een oppervlakte van ca. 10,1 ha (101.035 m²). De aanleiding voor het onderzoek is de geplande woningbouw in het gebied. De exacte invulling van het plangebied is in dit stadium van de planvorming nog niet bekend. De bestaande stolpboerderij [redacted] zal naar verwachting worden gesloopt.¹

Het zuidwestelijke deel van het huidige plangebied valt binnen het vigerende bestemmingsplan *Herziening Hoogwoud, Opmeer en Spanbroek 2017* van de gemeente Opmeer. Voor het aan de Herenweg beliggende deel van het perceel geldt volgens dit bestemmingsplan de dubbelbestemming Waarde-Archeologie 2. Archeologisch onderzoek is hier verplicht bij grondroerende werkzaamheden met een oppervlakte van meer dan 100 m² waarbij de grond dieper dan 0,4 m -mv wordt geroerd.² Voor de naar het oosten toe aansluitende strook van het gebied dat binnen dit bestemmingsplan valt, geldt de dubbelbestemming Waarde-Archeologie 4. Archeologisch onderzoek is hier verplicht bij grondroerende werkzaamheden met een oppervlakte van meer dan 2.500 m² waarbij de grond dieper dan 0,4 m -mv wordt geroerd (afb. 2).³ Vanwege de te verwachten overschrijding van deze vrijstellingsgrenzen is door Hamaland Advies een KNA 4.1-conform bureauonderzoek volgens BRL SIKB protocol 4002 uitgevoerd.

Afbeelding 1: Topografische kaart met het plangebied (bron: opentopo.nl).

¹ Schr. med. (e-mail) opdrachtgever aan Hamaland Advies d.d. 22-12-2021.

² Gemeente Opmeer (ed.) 2017, artikel 35. De uitspraak van de Raad van State, kenmerk 201802165/1/R1 d.d. 30-01-2019, heeft geen betrekking op het huidige plangebied.

³ Gemeente Opmeer (ed.) 2017, artikel 37.

Afbeelding 2: Detail van het bestemmingsplan Herziening Hoogwoud, Opmeer en Spanbroek 2017 met de dubbelbestemmingen Waarde – Archeologie binnen het plangebied (bron: ruimtelijkeplannen.nl). Legenda: W-A2: Waarde – Archeologie 2; W-A4: Waarde – Archeologie 4.

1.2 Doel en vraagstelling van het bureau booronderzoek

Het doel van het bureauonderzoek is het verkrijgen van inzicht in bekende en te verwachten archeologische waarden in en om het plangebied. Op basis van de verworven informatie wordt een archeologisch verwachtingsmodel voor de onderzoekslocatie opgesteld.

De volgende vragen zullen, indien mogelijk, beantwoord worden:

- Wat is de bodemopbouw en de vermoedelijke intactheid van het bodemprofiel binnen het plangebied?
- Kunnen er archeologische vindplaatsen in het onderzoeksgebied aanwezig zijn en zo ja welke, waar (welke diepte) en in welke vorm?

Het antwoord op deze vragen zal worden verwerkt in een archeologisch verwachtingsmodel voor het plangebied, waarbij aangegeven zal worden of een nader onderzoek door middel van boringen of proefsleuvenonderzoek nodig zal zijn of niet:

- Is aanvullend veldonderzoek door middel van een proefsleuvenonderzoek noodzakelijk?

1.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek is uitgevoerd conform de eisen van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (protocol 4002 Bureauonderzoek KNA, versie 4.1) en bestaat uit de volgende onderdelen:

- Afbakenen Plan- en onderzoeksgebied, vermelden overheidsbeleid, vaststellen consequenties toekomstig gebruik (KNA LS01);
- beschrijving van het huidig gebruik (KNA LS02);
- beschrijving van de historische situatie en de mogelijke verstoringen KNA LS03);
- beschrijving van de bekende archeologische, ondergrondse bouwhistorische en aardwetenschappelijk kenmerken (KNA LS04);

- het opstellen van een specifieke verwachting en formulering onderzoeksstrategie (KNA LS05);
- het opstellen van een standaardrapport (KNA LS06).

Om tot een gefundeerd archeologisch verwachtingsmodel te komen is voor het onderzoek relevant bronnenmateriaal geraadpleegd dat gespecificeerd is opgenomen in de literatuurlijst. Door informatie uit verschillende invalshoeken samen te voegen ontstaat de mogelijkheid dwarsverbanden te leggen tussen de diverse brontypen en aan de hand hiervan een geïntegreerd archeologisch verwachtingsmodel op te stellen. De gegevens voor het bureauonderzoek zijn ontleend aan:

- Archis3, het geautomatiseerde archeologische informatiesysteem voor Nederland;
- geomorfologisch, geologisch, bodemkundig, topografisch en historisch kaartmateriaal;
- archeologische rapporten en publicaties via Dans-easy;
- de archeologische beleidskaart van de gemeente Opmeer;
- aanvullende informatie van de Stichting Hoochhoutwoud en het Westfries Genootschap;
- de Proefschriften van Roessingh (2018), Van Amerongen (2016) en Van Zijverden (2017)

Voorafgaand aan het onderzoek is de onderzoeksmethodiek afgestemd met Archeologie West-Friesland en zijn de beschikbare bouwdoSSIers van de bebouwing in het plangebied opgevraagd bij het Westfries Archief. Wij zijn [redacted] en [redacted] van Archeologie West-Friesland en [redacted] van het Westfries Archief zeer erkentelijk voor de ter beschikking gestelde informatie.

1.4 Beleidskaders

Rijksbeleid

In 1992 werd in Valetta door de Ministers van Cultuur van de bij de Raad van Europa aangesloten landen het 'Europees Verdrag inzake de bescherming van het Archeologisch Erfgoed', beter bekend onder de naam 'Verdrag van Malta', ondertekend. De Wet op de Archeologische Monumentenzorg is op 1 september 2007 in werking getreden. De nieuwe wet heeft zijn beslag gekregen via een wijziging van de Monumentenwet 1988, aanpassingen in de Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO) en enkele andere wetten en met de invoering van de Wabo (2010). Met de nieuwe Wet op de Archeologische Monumentenzorg is het accent komen te liggen op het streven naar het behoud en beheer van archeologische waarden in de bodem (in situ) en het beperken van (de noodzaak van) archeologische opgravingen. Uitgangspunt van het nieuwe beleid is tevens het principe 'de verstoorder betaalt'. Bij het voorbereiden van werkzaamheden die het bodemarchief kunnen verstoren (zoals de aanleg van een weg, een nieuwe woonwijk, een bedrijventerrein), dient onderzocht te worden of daardoor archeologische resten verstoord kunnen worden. Als uit het onderzoek blijkt dat er archeologische waarden aanwezig zijn en deze niet ter plaatse behouden kunnen blijven, dan dient de initiatiefnemer van het werk de kosten te dragen die gepaard gaan met het opgraven en conserveren van de plaats. Met de introductie van de nieuwe wet zijn de kerntaken en bestuurlijke verantwoordelijkheden van gemeenten veranderd. Eén van de belangrijkste consequenties is, dat gemeenten een centrale rol is toegekend in de bescherming van archeologisch erfgoed. In de wet is bepaald, dat gemeenten door inzet van een planologisch instrumentarium het archeologisch belang dienen te waarborgen.

Bescherming van het archeologisch erfgoed kan onder meer vorm krijgen door in bestemmingsplannen regels ter bescherming van bekende en te verwachten archeologische waarden op te nemen. In de regelgeving is vastgelegd dat in het kader van een omgevingsvergunning van de aanvrager geëist kan worden dat hij een rapport overlegt waarin de archeologische waarde van het te verstoren terrein voldoende is vastgesteld. Voor de toetsing van archeologische waarden is een archeologisch bestel ontwikkeld, waarmee de archeologische waarde van een terrein bepaald kan worden door middel van een getrapt systeem van onderzoek. In het kader van het vrijstellingsbesluit volstaat in eerste instantie een bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek.

Per 1 juli 2016 is de Erfgoedwet van toepassing. De Erfgoedwet harmoniseert bestaande wet- en regelgeving, schrapt overbodige regels en legt de verantwoordelijkheid voor de bescherming van het cultureel erfgoed zoveel mogelijk bij het erfgoedveld zelf: musea, collectiebeheerders, archeologen, eigenaren en overheden. Bepaalde onderdelen van de wettelijke bescherming van het cultureel erfgoed verhuizen naar de nieuwe Omgevingswet. De vuistregel hierbij is: duiding van erfgoed in de Erfgoedwet, omgang met erfgoed in de fysieke leefomgeving in de Omgevingswet.

Provinciaal Beleid

De provincie is vanuit de Ontgrondingwet (artikel 5, lid 2), Wet Milieubeheer (artikel 1.2) en de Provincie Wet (artikel 145) het bevoegde gezag inzake archeologie. Bij milieueffectrapportages (MER) en Strategische Milieu Beoordelingen (SMB) kan afhankelijk van de ligging en omvang van het plan zowel het Rijk, provincie als gemeente optreden als bevoegd gezag. Het archeologiebeleid van de provincie Noord-Holland richt zich op het bewaren van het erfgoed in de bodem (*in situ*). De provincie streeft ernaar het behoud als afwegingscriterium mee te laten wegen, zowel in de provinciale ruimtelijke plannen als in de plannen die zij toetst. De locatie van de meeste archeologische vindplaatsen is onbekend, omdat deze plekken veelal onder het maaiveld verborgen liggen. Om deze waarden te beschermen streeft de provincie ernaar deze overblijfselen zo vroeg mogelijk in de planontwikkeling door een archeologisch vooronderzoek te lokaliseren en te waarderen. Bij toetsing door de provincie wordt nagegaan of bij de planvorming voldoende archeologisch vooronderzoek is verricht.

Indien behoud *in situ* niet mogelijk is, wordt allereerst vastgesteld of de aantasting van de archeologische waarden onvermijdelijk wordt geacht. De provincie is van mening dat er een zwaarwegend maatschappelijk belang in het geding moet zijn, wil de aantasting als onvermijdelijk worden aangemerkt. Daarnaast moet worden vastgesteld of er redelijkerwijs geen alternatieve oplossingen voorhanden zijn. Indien de aantasting onvermijdelijk is dient de informatie van het bodemarchief te worden veiliggesteld door middel van een wetenschappelijk verantwoord onderzoek, uitgevoerd volgens algemeen geldende normen/richtlijnen van de beroepsgroep (Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, KNA, vigerende versie 4.1).

Met de invoering van de Wet op de archeologische monumentenzorg (per 1 september 2007) zijn gemeenteraden verplicht om bij de vaststelling van hun bestemmingsplan rekening te houden met in de grond aanwezige en verwachte archeologische monumenten. In de praktijk betekent dit dat er archeologisch vooronderzoek dient te worden uitgevoerd bij de voorbereiding van een bestemmingsplan. Terreinen die beschermd zijn via de Monumentenwet of via een provinciale of gemeentelijke monumentenverordening moeten op de verbeelding/plankaart aangeduid zijn. Eveneens adviseert de provincie Noord-Holland de gemeenten om gebieden via het bestemmingsplan te beschermen waarvoor de aanwezigheid van de archeologische waarden nog niet vaststaat, maar die wel een hoge archeologische verwachting hebben. Deze gebieden kunnen aangewezen worden als archeologisch waardevol gebied. In ieder bestemmingsplan moeten ter bescherming van de archeologische waarden regels/voorschriften worden opgenomen. Via een omgevingsvergunning kunnen aan het uitvoeren van activiteiten/werkzaamheden die schadelijk kunnen zijn voor het archeologische erfgoed, voorwaarden worden verbonden. In voorkomende gevallen wordt in het bestemmingsplan voor archeologie een dubbelbestemming opgenomen en wordt aangegeven dat een archeologisch bodemonderzoek dient te worden overgelegd.

De provincie Noord-Holland heeft in 2018 de *Leidraad Landschap en Cultuurhistorie 2018* vastgesteld.⁴ De leidraad is bedoeld als instrument waarmee de provincie tezamen met andere betrokken partijen wil werken aan het behouden en versterken van de kwaliteit van het landschap en de cultuurhistorie. Het gebruik van de leidraad is verankerd in de Provinciale Ruimtelijke Verordening (PRV, artikel 15). Binnen de leidraad worden ensembles en structuren onderscheiden die de provincie van dusdanig belang acht dat bij toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen rekening gehouden dient te worden met de door de provincie geformuleerde ambities en ontwikkelingsprincipes. Het huidige plangebied valt binnen het ensemble *West-Friesland Midden*.⁵ Voor dit ensemble zijn de volgende ambities en ontwikkelrichtlijnen geformuleerd:⁶

1. De verschillende lintbebouwings- en verkavelingsstructuren blijven herkenbaar en beleefbaar;
2. de openheid tussen de linten is uitgangspunt;
3. de Westfriese Omringdijk is de omlijsting van het open Westfriese landschap;
4. snelweg A7 is een losliggende structuur in het continue landschap;
5. De ruimtelijke kwaliteit is gebaat bij:
 - het behouden en het zichtbaar/beleefbaar blijven van de huidige verkavelingsstructuur (inclusief sloten) bij (semi-)tijdelijke functies en opstellingen in het landschap, zoals voor zonne-energie, en
 - het behouden van de vrije ruimte (molenbiotopen) rond historische windmolens, in verband met de windvang en de zichtbaarheid van de molens in het landschap.

⁴ Provincie Noord-Holland (ed.) 2018/2019, geraadpleegd via leidraadlc.noord-holland.nl, 22-12-2021. De in 2019 doorgevoerde wijzigingen hebben geen betrekking op het huidige onderzoeksgebied.

⁵ Provincie Noord-Holland (ed.) 2018a.

⁶ Provincie Noord-Holland (ed.) 2018a, 8-11.

Daarnaast valt het huidige plangebied binnen de *Stolpenstructuren* van de leidraad.⁷ Dit zijn samenhangende reeksen van stolpen met een helder samenhang met het landschap. Deze stolpenstructuren zijn beeldbepalend voor het landschap. Het provinciaal belang is de stolpenstructuren te bewaren in hun kenmerkende landschapstype, in relatie tot elkaar en in relatie tot de structurerende ruimtelijke dragers. De stolpenlinten bij Hoogwoud behoren tot de best bewaarde West-Friese linten.⁸ Voor de stolpenstructuren zijn de volgende ambities en ontwikkelrichtlijnen geformuleerd:⁹

1. De stolpenstructuren blijven intact en herkenbaar in het landschap;
2. de samenhang binnen de stolpenstructuur is uitgangspunt
3. blijf de karakteristiek van het type stolpenstructuur trouw.

Daarnaast is West-Friesland als geheel aangewezen als provinciaal gebied van archeologisch belang.¹⁰ Gebieden met deze aanduiding vertegenwoordigen een bovenregionale archeologische waarde.

Gemeentelijk Beleid

Met de invoering van de Wet op de archeologische monumentenzorg in 2007 (thans Erfgoedwet) is de verantwoordelijkheid voor het bodemarchief gedelegeerd aan gemeenten. De gemeente Opmeer beschikt sinds 2008 over een archeologische beleidskaart welke in 2010 door de gemeenteraad is vastgesteld. In 2018 is deze beleidskaart archeologie geactualiseerd. Het archeologiebeleid van de gemeente is vastgelegd in de *Erfgoedverordening 2010 gemeente Opmeer*.¹¹ De geactualiseerde beleidskaart archeologie wordt door de gemeente gehanteerd bij adviezen met betrekking tot ruimtelijke ontwikkelingen totdat de gegevens in de bestemmings- en/of omgevingsplannen zijn verwerkt. Volgens de beleidskaart archeologie 2018 geldt voor de zuidwestelijke randzone van het plangebied een archeologische onderzoeksplicht bij bodemingrepen vanaf 100 m². Voor de rest van het plangebied geldt een onderzoeksplicht vanaf 2.500 m² en dieper dan 0,4 m -mv.¹² De vrijstellingsgrenzen zijn identiek aan het bestemmingsplan, alleen is de bij de dubbelbestemming Waarde – Archeologie 2 gehanteerde vrijstelling tot 0,4 m -mv op de beleidskaart vervallen. Volgens de beleidskaart geldt ook voor het buiten het vigerende bestemmingsplan vallende deel van het plangebied een onderzoeksplicht bij bodemingrepen met een oppervlakte van meer dan 2.500 m² die dieper gaan dan 0,4 m -mv (afb. 3).

⁷ Provincie Noord-Holland (ed.) 2018b.

⁸ Provincie Noord-Holland (ed.) 2018b, 7-8.

⁹ Provincie Noord-Holland (ed.) 2018b, 10-12.

¹⁰ Provincie Noord-Holland (ed.) 2018c, 6. West-Friesland (begrenzing buitenzijde Westfriese Omringdijk).

¹¹ Gemeente Opmeer (ed.) 2010.

¹² Van Leeuwen en Soenius 2018, 19.

Afbeelding 3: Detail van de beleidskaart archeologie 2018 van de gemeente Opmeer met ligging van het plangebied (bron: Van Leeuwen en Soonius 2018).

1.5 Administratieve gegevens

Tabel 1: Gegevens projectgebied

Opdrachtgever	KlokGroep Milieu BV						
Projectnaam	Plangebied [redacted] te Hoogwoud						
Uitvoerder, Beheer en Plaats documentatie	Hamaland Advies, Ambachtsweg 9b, 7021 BT Zelhem						
Bevoegd gezag	gemeente Opmeer						
Adviseur bevoegd gezag	Archeologie West-Friesland [redacted]						
Provincie, Gemeente, Plaats	Noord-Holland, Opmeer, Hoogwoud						
Adres en Toponiem	Herenweg 36						
Kaartblad	14Gz1-2						
RD-coördinaten	Centrumcoörd.			125.200 / 525.595			
NW	124.876/525.528	NO	125.494/525.843	ZO	125.499/525.6759	ZW	124.987/525.398
Hoogte plangebied	0,31/0,47-1,2 m -NAP						
CMA/AMK Status en nummer	AMK-terrein 14857, hoge archeologische waarde (ged.)						
Kadastrale gegevens	kadastrale gemeente Opmeer, sectie U, perceel 382						
Archis3 zaaknummer	5153563100						
Oppervlakte plangebied	ca. 10,1 ha (101.035 m²)						
Oppervlakte onderzoeksgebied	ca. 78,5 ha						
Huidig grondgebruik	bebouwing, grasland						
Toekomstig grondgebruik	woningbouw						
Geomorfologie (ged. extrapolatie)	vlakte van getij-afzettingen (2M72), ZW uiteinde getij-inversierug (3B71)						
Bodemtype (ged. extrapolatie)	kalkrijke leek-/woudeerdgronden van zavel met profielverloop 5 (pMn55A) ZW: kalkrijke poldervaaggronden van lichte zavel met profielverloop 5 (Mn15A), ZW rand: evt. tuineerdgronden van lichte zavel met profielverloop 5, of 5 en 2, of 2 (EK19,)						
Grondwatertrap (ged. extrapolatie)	Ib (GHG 10-20 cm -mv, GLG 120-130 cm -mv), ZW: VIIo (GHG 80-90 cm -mv, GLG 130-140 cm -mv)						
Geologie	Formatie van Naaldwijk, Laagpakket van Walcheren-g lokaal bedekt door Laagpakket van Walcheren-o; code g) NO: Formatie van Naaldwijk, Laagpakket van Walcheren-o op Formatie van Nieuwkoop, Hollandveen Laagpakket, op Formatie van Naaldwijk, Laagpakket van Wormer-o; code ovo*)						
Periode	(laat-Paleolithicum-)laat-Neolithicum t/m recent						

Het onderzoeksgebied voor dit bureauonderzoek is gedefinieerd als het gebied dat ligt in een straal van ca. 500 m rondom (de centrumcoördinaat van) het plangebied.

2 Bureauonderzoek en verwachtingsmodel

2.1 Landschapsgenese

Geologie

Het plangebied ligt in het Noord-Hollands kleigebied (archeoregio 8). De basis van dit landschap bestaat uit zandige grindrijke sedimenten (Formatie van Kreftenheye) die door de voorganger van (in dit geval) de Rijn tijdens de laatste ijstijd, het Weichselien (bijl. 3), zijn afgezet en plaatselijk door de wind tot (hoge) rivierduinen (Formatie van Bortel, Laagpakket van Delwijnen) zijn opgestoven. De top van het Pleistocene oppervlak ligt tegenwoordig op een diepte van 16-14 m -NAP.¹³

De geologische ontwikkeling van het gebied wordt grotendeels bepaald door de relatieve zeespiegelstijging door het afsmelten van de ijskappen aan het eind van de laatste ijstijd (ca. 10.000 BP), gecombineerd met getijdenwerking.¹⁴ Dit resulteerde in eerste instantie in een vernatting van de regio door een stijgende grondwaterspiegel en daarmee gepaard gaande veenvorming (Formatie van Nieuwkoop, Basisveen Laag). Rond 6000 v.Chr. verdroog het Basisveen in een waddenzee (Formatie van Naaldwijk, Laagpakket van Wormer, Laag van Velsen)¹⁵ die aan de westzijde grotendeels was afgesloten door een kustbarrière met zeegaten. Door de zeespiegelstijging overstroomde ook het vroegere rivierdal van de Rijn en ontwikkelde zich tot een getijdenbekken, het getijdenbekken van Bergen. Dit getijdenbekken was eveneens te vergelijken met de huidige waddenzee. In het midden-subboreaal (bijl. 3) nam de stijging van de zeespiegel af en ontstond een nagenoeg gesloten kustbarrière van strandwallen en duinafzettingen (Formatie van Naaldwijk, Laagpakketten van Zandvoort en Schoorl).¹⁶ Achter de kustbarrière ontstond een kustvlakte waar zand en klei neersloeg (Formatie van Naaldwijk, Laagpakket van Wormer) en vervolgens een groot veengebied ontstond (Formatie van Nieuwkoop, Hollandveen Laagpakket). Na 3850 v.Chr. bevond zich ter plaatse van het huidige Bergen nog een grote kustopening van waaruit een zich vertakkende getijdengeul diep landinwaarts slingerde tot in het merengebied ter plaatse van het huidige IJsselmeer. De oevers van deze getijdengeul waren ruim boven gemiddeld hoogwater opgeslibd. Buiten de oevers bevonden zich crevasses en uitgestrekte komgebieden. Afhankelijk van de diepte, overstromingsfrequentie en waterkwaliteit bestonden deze komgebieden uit open watervlaktes, rietmoerassen en soms schorren. Volgens het onderzoek van Van Zijverden lag van het huidige plangebied omstreeks 2100 v.Chr. (laat-Neolithicum) grotendeels in een getijdenvlakte, alleen het zuidwestelijke uiteinde van het plangebied lag op een hoger opgeslibd rug in het terrein.¹⁷

Tussen 1800 en 1700 v.Chr. (vroeg bronsijd) raakte de getijdengeul geblokkeerd en stond deze niet langer in open verbinding met de Noordzee. Hierdoor ontstond en disbalans in het getijdenbekken met als gevolg dat het landschap in West-Friesland volledig van karakter veranderde. In oostelijk West-Friesland ontstond een wad-/kweldergebied met hoog opslibbend sediment terwijl in westelijk West-Friesland deze opslibbing veel geringer was. Rond 1700 v.Chr. was de situatie weer stabiel en bleef in westelijk West-Friesland een kleine opening in de kust bestaan met een Slufter-achtig landschap dat zich uitstreckte tot aan Hoogwoud. Oostelijk West-Friesland was toen al zo hoog opgeslibd dat het niet meer overstroomde. Dit deel kan worden gekarakteriseerd als een voormalig kweldergebied met een slechte natuurlijke drainage. Dit landschap verzoette vanaf 1700 v.Chr. in hoog tempo. Rond 1500 v.Chr. (midden-bronsijd) was het landschap waarin het huidige plangebied zich bevindt, te karakteriseren als een voormalig schorrengebied aan het oostelijke uiteinde van het restant van de getijdengeul. Dit voormalig schorrengebied werd in het noorden, oosten en westen omringd door een uitgestrekt veengebied.¹⁸

Omstreeks 1100 v.Chr. of later was het zeegat van Bergen gesloten. Door de geleidelijk stijgende zeespiegel en toegenomen fluctuaties van het waterpeil in het merengebied kwam het in West-Friesland tot veenvorming (laagvenen, enkele hoogveenkussen) en uitbreiding van de in het landschap aanwezige meren. In de periode 1050-900 v.Chr. trad seizoensmatige wateroverlast op. Rond 900 v.Chr. (late bronsijd) was alleen nog de westelijke rand van het schor waarop het zuidwestelijke uiteinde van het

¹³ Archis3, kaart Top Pleistoceen. Zie ook beneden sub Milieu- en geotechnische gegevens.

¹⁴ Grotendeels samengevat naar Van Zijverden 2017.

¹⁵ TNO-GDN 2021.

¹⁶ Berendsen 2004, 253.

¹⁷ Van Zijverden 2017, 64, Fig. 3.12A.

¹⁸ Van Zijverden 2017, 64, Fig. 3.12B.

huidige plangebied ligt, als rug in het landschap herkenbaar.¹⁹ Het oostelijke deel lag lager en was in de late bronstijd met veen en/of open water bedekt.²⁰

Omstreeks 800 voor Chr. lijkt sprake te zijn van een klimaatsomslag waardoor West-Friesland verder vernatte en het bewoonbare areaal (sterk) afnam. Pas door het ontstaan van nieuwe geulen omstreeks 500 voor Chr. verbeterde de drainage hetgeen leidde tot een gedeeltelijke oxidatie van het aanwezige veen en ontstonden nieuwe mogelijkheden voor bewoning. Vanaf de Romeinse tijd is het veen ontwaterd door het getijdengebied ten westen van het plangebied. Vanaf de volle middeleeuwen was het veen begaanbaar en de top van het veraarde veen geschikt voor akkerbouw. Deze veenlaag is als gevolg van het landgebruik vanaf de vroege/volle middeleeuwen bijna overal volledig verdwenen.

De ondergrond van het plangebied bestaat volgens de Geologische kaart 2021 grotendeels uit getijdengeulafzettingen, lokaal bedekt door overige getijdenafzettingen (Formatie van Naaldwijk, Laagpakket van Walcheren-g lokaal bedekt door Laagpakket van Walcheren-o; code g). Alleen het noordoostelijke uiteinde valt in een zone met getijdenafzettingen op kustveen op oudere getijdenafzettingen (Formatie van Naaldwijk, Laagpakket van Walcheren-o op Formatie van Nieuwkoop, Hollandveen Laagpakket, op Formatie van Naaldwijk, Laagpakket van Wormer-o; code ovo*; afb. 4).²¹ Volgens de bodemkartering t.b.v. de ruilverkaveling bestaat de ondergrond in het plangebied overwegend uit zandige en zavelige kreekrugafzettingen met enkele depressies, alleen in het uiterste noordoostelijke puntje van het plangebied is destijds zware komklei aangeboord (bijl. 1).

Geomorfologie

Het grootste deel van het plangebied valt volgens de Geomorfologische kaart 2019 in een vlakte van getij-afzettingen met een lokaal maximaal hoogteverschil $>0,25$ m, en een lokaal maximaal hoogteverschil $<0,5$ m of steilste hellingen $<1/4^\circ$ (2M72), alleen het zuidwestelijke uiteinde met de boerderij ligt waarschijnlijk op een getij-inversierug met een vrij vlak, laaggelegen reliëf (steilste hellingen $1/4^\circ = 1^\circ$ [2°]) en een lokaal maximaal hoogteverschil van 0,5–1,5 m (3B71, afb. 5).²²

Abbeelding 4: Detail van de Geologische kaart 2021 met het plangebied in het rode kader (bron: DINOloket).

¹⁹ Deze rug is op de Geomorfologische Kaart 2019 gekarteerd als getij-inversierug, zie verderop in de tekst.

²⁰ Van Zijverden 2017, 64, Fig. 3.12C.

²¹ Geologische kaart 2021, geraadpleegd via DINOloket/ondergrondmodellen, 27-12-2021.

²² Geomorfologische kaart 2019, geraadpleegd via DINOloket/ondergrondmodellen, 27-12-2021.

Afbeelding 5: Detail van de Geomorfologische kaart 2019 met het plangebied in het rode kader (bron: DINOloket).

Afbeelding 6: Detail van de Bodemkaart 2021 met het plangebied in het rode kader (bron: DINOloket).

Bodem

Het grootste deel van het plangebied valt volgens de BRO bodemkaart 2021 in een zone met kalkrijke leek-/woudeerdgronden van zavel met profielverloop 5 (pMn55A). Naar het zuidwesten toe gaan deze over in kalkrijke poldervaaggronden van lichte zavel met profielverloop 5 (Mn15A), de zuidwestelijke rand van het plangebied valt mogelijk in een zone met tuineerdgronden van lichte zavel met profielverloop 5, of 5 en 2, of 2 (EK19, afb. 6).²³ Woudeerdgronden zijn kalkrijke zavel- en kleigronden met een 0,3-0,5 m dikke, donkere bovengrond (A-horizont) en roestvlekken binnen 0,5 m in een gereduceerde, grijze ondergrond. Is de A-horizont dunner dan 0,3 m dan is sprake van leekeerdgronden. Tuineerdgronden hebben een minimaal 0,5 m dikke humushoudende A-horizont die is ontstaan door het eeuwenlang ophogen met slootbagger. Zavel- en kleigronden met periodiek hoge grondwaterstanden worden tot de poldervaaggronden gerekend. Kenmerkend voor deze gronden is het ontbreken van een donkere bovengrond. Veen komt bij poldervaaggronden pas voor op dieptes beneden de 0,8 m -mv.²⁴

Grondwater

Voor het grootste deel van het plangebied geldt volgens de BRO Grondwaterspiegeldiepte 2021 de grondwatertrap (Gt) Ib. Bij Gt Ib ligt de gemiddeld hoogste grondwaterstand (GHG, winter) tussen 10-20 cm -mv en de gemiddeld laagste grondwaterstand (GLG, zomer) tussen 120-130 cm -mv. Voor het zuidwestelijke deel geldt Gt Vilo (GHG 80-90 cm -mv, GLG 130-140 cm -mv).²⁵

Hoogte

Het Actueel Hoogtebestand Nederland laat zien dat het huidige plangebied op de oostelijke flank ligt van een (globaal) zuidoost-noord lopende rug in het terrein. De maaiveldhoogte van het plangebied loopt af van ca. 0,31-0,47 m -NAP in het zuidwesten tot 1,2 m -NAP in het noordoosten. Ter hoogte van de centrumcoördinaat ligt het maaiveld op 0,74 m -NAP.²⁶ In de ondergrond van het plangebied lijken één of meer kreekje(s) aanwezig te zijn (afb. 7).

Afbeelding 7: Hoogtekaart met de situering van het plangebied in het zwarte kader (bron: AHN4 DSM).

²³ BRO Bodemkaart 2021, geraadpleegd via DINOloket/ondergrondmodellen, 27-12-2021.

²⁴ De Bakker en Schelling 1989; Steur en Heijink ⁴1991.

²⁵ BRO Grondwaterspiegeldiepte 2021, geraadpleegd via DINOloket/ondergrondmodellen, 27-12-2021.

²⁶ AHN4 DSM, geraadpleegd 31-12-2021 via ahn.arcgisonline.nl/ahnviewer.

Milieu- en geotechnische gegevens

In het bodemloket en bij de omgevingsdienst Noord-Holland noord is met betrekking tot het huidige plangebied geen informatie geregistreerd.²⁷ Volgens de bodemfunctieklassenkaarten en bodemkwaliteitskaarten 2016 van de regio West-Friesland vallen de boven- (0,0-0,5 m -mv) en ondergrond (0,5-2,0 m -mv) van het zuidwestelijke deel van het plangebied in de zone Wonen voor 1980 (resp. B2. en O2.) met verwachte ontgravingskwaliteit en toepassingseis wonen. De boven- en ondergrond van de rest van het plangebied valt in de zone Buitengebied (resp. B5. en O5.) met verwachte ontgravingskwaliteit en toepassingseis landbouw/natuur. Dezelfde toepassingseisen gelden ook volgens het gebiedsspecifieke beleid.²⁸ Een verkennend milieukundig bodemonderzoek is gepland voor januari 2022.²⁹

Binnen het plangebied zijn in het DINOloket één geologische en tien milieukundige boring(en) geregistreerd (afb. 8).³⁰ De geologische boring laat het volgende profiel zien:

B14G0190 (maaiveldhoogte 0,60 m -NAP)

diepte m -mv	lithologie	Formatie/Laagpakket
0,0-0,2	klei, kleiig	Naaldwijk/Walcheren
0,2-0,4	klei	Naaldwijk/Walcheren
0,4-1,0	klei, zwak zandig	Naaldwijk/Walcheren
1,0-2,0	klei, matig zandig	Naaldwijk/Walcheren
2,0-3,0	klei, zwak siltig	Naaldwijk/Walcheren
3,0-3,5	klei	Naaldwijk/Walcheren
3,5-4,0	klei, humeus	Naaldwijk/Walcheren
4,0-4,15	veen	Nieuwkoop/Hollandveen
4,15-4,8	klei	Naaldwijk/Wormer
4,8-5,0	klei, zwak zandig	Naaldwijk/Wormer

Afbeelding 8: Geologische en milieukundige boringen in het plangebied (bron: DINOloket).

²⁷ www.bodemloket.nl en www.odnhn.nl/inwoners/bodem/bodemloket, beide geraadpleegd 31-12-2021.

²⁸ Meesen 2016; Spronk 2017. Kaarten via www.odnhn.nl/ondernemers/bodem/bodem informatie/verplaatsen of hergebruiken van grond binnen het werkgebied van de OD NHN geraadpleegd 31-12-2021.

²⁹ Schr. med. (e-mail) opdrachtgever aan Hamaland Advies d.d. 22-12-2021.

³⁰ DINOloket.nl/ondergrondgegevens, geraadpleegd 27-12-2021.

Afbeelding 9: GeoTOP v1.4-profiel door het plangebied (bron: DINOloket).

Volgens het GeoTOP model (afb. 9)³¹ bestaat de ondergrond van het plangebied tot een diepte van ca. 15,0-15,5 m -mv uit mariene afzettingen die kunnen worden gerekend tot de Laagpakketten van Walcheren en Wormer (incl. Laag van Velsen) van de Formatie van Naaldwijk. De afzetting van het Laagpakket van Wormer gebeurde overwegend niet tot zwak erosief waardoor de Basisveen Laag (Formatie van Nieuwkoop) grotendeels bewaard is gebleven. Onder de Basisveen Laag beginnen de pleistocene afzettingen bestaande uit in de top zandige afzettingen van de Formatie van Bostel (Laagpakketten van Singraven, Kootwijk en Wierden) op de fluviale afzettingen van de Formatie van Kreftenheye en de Eem Formatie.

De tien binnen het plangebied geregistreerde milieukundige boringen laten het kenmerkende A/C-profiel van een vaaggrond zien. De bodembouw is in alle boringen vrij uniform, de permanent gereduceerde C-horizont begint op ca. 1,2 m -mv.

2.2 Historische ontwikkeling van Hoogwoud en het plangebied³²

De plaatsnaam Hoogwoud wordt in geschreven bronnen voor het eerst als *Alta Silua* vermeld in een kopie uit 1289. Bronnen uit de eerste helft van de 14^e eeuw duiden erop dat de oorspronkelijke samenstelling vermoedelijk uit de (gereconstrueerde) plaatsnaam *Hooghout* en *-woud l-wold* bestond, hetgeen een aanduiding is voor een zompig bos of moerasbos.³³

Hoogwoud is in de vroege middeleeuwen als veenontginning ontstaan. In de 13^e eeuw raakte het dorp betrokken bij de West-Friese oorlogen en werd het in de as gelegd.³⁴ Dit schijnt echter maar een tijdelijke terugslag te zijn geweest. Vanaf het eind van de 13^e eeuw behoorde Hoogwoud tot het baljuwschap van Medemblik. In de vroege 15^e eeuw ontving Hoogwoud stadsrechten van de graaf van Holland maar raakte deze vervolgens weer kwijt door tijdens de Hoekse en Kabeljauwse twisten de kant te kiezen van Jacoba van Beieren. In 1449 of 1450 gaf Ridder Eduard bastaard van Beieren, die Hoogwoud in leen had gekregen van Jacoba, Hoogwoud opnieuw stadsrechten en breidde dit verder uit in 1453 en 1456. Na enkele overervingen binnen het geslacht van Eduard van Beieren van Hoogwoud werd Hoogwoud 1493 in leen gegeven aan de graaf van Egmond. Gedurende de hele 16^e eeuw waren heerlijkheid en

³¹ DINOloket.nl/ondergrondmodellen, geraadpleegd 27-12-2021.

³² Grotendeels gebaseerd op Bossen 1938; Ooijevaar 2016; Stenvert et al. 2005, 378-379; Timmerman 2017, alsmede aanvullende informatie van de Stichting Hoochhoutwoud.

³³ Van Berkel en Samplonius 2018 s.v. Hoogwoud. Van de afwijkende, eveneens uit 1289 overgeleverde naamvorm Hogerholtwaal staat volgens deze auteurs niet geheel vast dat hiermee dezelfde locatie wordt bedoeld (ibidem).

³⁴ Rijmkroniek van Holland 366-1305, geraadpleegd via resources.huygens.knaw.nl/retroboeken, 03-01-2022.

Huis Hoogwoud in leen bij het geslacht Van Egmond. De laatste heer van Hoogwoud uit dit geslacht verkocht de heerlijkheid Hoogwoud in 1600 waarna deze tot eind 18^e eeuw nog diverse keren van eigenaar veranderde. Vanaf 1812 kwamen Hoogwoud en Aartswoud onder een gemeenschappelijk bestuur. Hoogwoud bleef tot eind 1978 een zelfstandige gemeente. Per 1-1-1979 is deze opgegaan in de nieuwe fusiegemeente Opmeer.

Gedurende de Tweede Wereldoorlog lagen Hoogwoud en het plangebied ten oosten van de *Atlantikwall* en de Duitse *Neue-Landfront* linie. Voor het plangebied zelf geeft de IKME alleen een algemene verwachting op voormalige (nood-) begraafplaatsen en veldgraven, loopgraven en geschutsopstellingen buiten linies en slagvelden, schuilloopgraven en schuilkelders, opstellingen voor zoeklichten, waarnemingsposten etc., onderduikholen ('verborgen dorpen'), opmars- en deportatieroutes, geallieerde kampementen en/of dumplocaties.³⁵ In Hoogwoud is één vliegtuigcrash uit de Tweede Wereldoorlog geregistreerd; onduidelijk is waar de crashlocatie zich bevindt ten opzichte van het huidige plangebied.³⁶ Inslagen van V1- of V2-raketten zijn in (de wijde omgeving van) het plangebied niet geregistreerd.³⁷

Afbeelding 10: Detail van de kaart van West-Friesland door Joh. Dou uit 1657 met ligging van het plangebied binnen het rode kader (bron: Westfries Archief).

De oudste voor dit onderzoek geraadpleegde kaart, de kaart van de Zuiderzee, West-Friesland en Waterland van Chr. Sgroten (ca. 1573) vermeldt alleen de plaats *Hoichtwoude* maar geeft verder geen details met betrekking tot de plattegrond ervan.³⁸ Deze is wel weergegeven op de Kaart van West-Friesland van de hand van Joh. Dou uit 1657. Duidelijk is dat het huidige plangebied destijds nog onbebouwd was (afb. 10).³⁹ Andere kaarten uit de 17^e en 18^e eeuw geven geen aanvullende informatie.⁴⁰

³⁵ www.ikme.nl, geraadpleegd 31-12-2021.

³⁶ Studiegroep luchtoorlog 1939-1945, geraadpleegd 31-12-2021: databasenr T2513, RAF-Short Stirling III, neergeschoten in de nacht van 21 op 22 juni 1943, neergestort bij Hoogwoud.

³⁷ www.vergeltungswaffen.nl, geraadpleegd 31-12-2021.

³⁸ Chr. Sgroten, *Delineatio Sinus Meridionalis Maris, Vulgo De Zuyder Zee; Phrisia Occidentalis et Watterlandia, Westfries Archief signatuur 4g38. Een kopie van deze kaart uit 1860 van de hand van D. Declroix bevindt zich in het Noord-Hollands Archief, permalink <https://hdl.handle.net/21.12102/FDED0A30FB8E11DF9E4D523BC2E286E2>, geraadpleegd 03-01-2022.*

³⁹ Zie voor de volledige omschrijving en de permalink de bronnenlijst achterin deze rapportage.

⁴⁰ Anon., Kaart van West-Friesland en het Noorder Kwartier, 1658, Noord-Hollands Archief permalink <https://hdl.handle.net/21.12102/FDEFAE16FB8E11DF9E4D523BC2E286E2>; P. Straat en H. de Leth, Nieuwe

Afbeelding 11: Kadastrale minuut 1826 met ligging van het plangebied binnen het rode kader (bron: Noord-Hollands Archief).

Afbeelding 12: Topografisch-Militaire Kaart 1850-1864 met ligging van het plangebied binnen het rode kader (bron: arcgis.com/apps/mapviewer).

Caarte van het Dijkgraafschap van West-Vriesland genaamt Geestmer Ambagt, Schager en Niedorper Cogge, ca. 1730, *Westfries Archief* signatuur 1p047; K. Decker en A. Deur, 't Hoogh-Heemraedschap vande Uytwaterende Sluysen in Kennemerlant ende West-Frieslant, 1769 en 1781 (kopieën naar J. Dou), *Westfries Archief* signaturen 1h4 (1769) en 1s11 (1781); alle kaarten geraadpleegd 03-01-2022.

Afbeelding 13: Bonneblad editie 1880 met ligging van het plangebied binnen het rode kader (bron: topotijdreis.nl).

Afbeelding 14: Bonneblad editie 1899 met ligging van het plangebied binnen het rode kader (bron: topotijdreis.nl).

Volgens de kadastrale minuut van 1826 omvatte het huidige plangebied destijds (delen van) vijf percelen die allemaal in gebruik waren als weiland (afb. 11).⁴¹ Dit gebruik bleef in wezen onveranderd tot op heden. Medio 19^e eeuw was het plangebied nog steeds onbebouwd (afb. 12).⁴² Het erf met de uit 1862 daterende bebouwing en een boomgaard ten noorden ervan is voor het eerst weergegeven op het Bonneblad van 1880.⁴³ De kaart laat tevens bijgebouwen zien in het noordoostelijke en zuidwestelijke deel van het plangebied (afb. 13). Het bijgebouw in het noordoostelijke deel van het plangebied is op een onbekend tijdstip tussen 1880 en 1899 afgebroken (afb. 14), dat in het zuidwestelijke deel bestaat nog steeds in de vorm van een dubbele garage(?)/schuur. De Topografische Kaart editie 1950 laat zien dat de kleinschalige percelering door samenvoeging van percelen gewijzigd is. Ook is aan de zuidelijke rand van het plangebied een drinkput aangelegd (afb. 15). Vanaf 1993 is de huidige bebouwing als één (dubbel-) gebouw afgebeeld, vanaf 1996 wordt ten noorden van de bebouwing een kleine sloot weergegeven. Andere wijzigingen in het kaartbeeld hebben vooral te maken met de lay-out van de kaarten in kwestie en laten niet noodzakelijk wijzigingen in de daadwerkelijke situatie zien.⁴⁴ Luchtfoto's uit de periode 1937-2020 hebben geen aanvullende en/of afwijkende informatie opgeleverd met betrekking tot het huidige plangebied.⁴⁵

Afbeelding 15: Het plangebied binnen het rode kader op enkele topografische kaarten uit de 20^e en 21^e eeuw (bron: topotijdreis.nl).

⁴¹ Alle percelen waren eigendom van de weduwe Jan Kooij, boerin te Hoogwoud. Oorspronkelijke Aanwijzende Tafels (OAT), geraadpleegd 03-01-2022 via beeldbank.cultureelerfgoed.nl.

⁴² De weergave op de TMK lijkt erop te wijzen dat de percelering gewijzigd is. Een vergelijking met het oudste, uit 1880 daterende Bonneblad laat echter zien dat dit niet het geval is.

⁴³ Ten gevolge van de door topotijdreis.nl toegepaste georeferentie lijken de meeste projecties enigszins verschoven ten opzichte van de daadwerkelijke situatie. Dit doet zich vooral voor bij de oudste kaarten waarbij er minder goed identificeerbare referentiepunten aan te wijzen zijn dan bij de jongere topografische kaarten.

⁴⁴ Voorbeelden hiervan zijn de in de tekst genoemde drinkput die in 1950 en 1971 wel maar in 1961 niet wordt afgebeeld. Ook de weergave van het erf wisselt af tussen bestraat en met gras begroeid. Andere wijzigingen zoals het in 2011 braak liggen van het noordelijke deel van het plangebied zijn van tijdelijke aard zoals uit gelijktijdige luchtfoto's kan worden opgemaakt.

⁴⁵ Luchtfoto's geraadpleegd via dotkadata.nl en topotijdreis.nl (periode 2006-2020), 04-01-2022.

2.3 Bouwhistorische waarden

In het plangebied zijn geen rijksmonumenten, provinciale of gemeentelijke monumenten, werkende of verdwenen molens geregistreerd.⁴⁶ Op grond van de resultaten van een in 2012 uitgevoerde cultuurhistorische *quick scan* is aan de stolpboerderij [redacted] te Hoogwoud een hoge totaalwaarde toegekend (bijl. 2). Deze stolpboerderij wordt vanwege de ruimtelijke, historische en objectwaarden van belang geacht voor het gebied en zijn ruimtelijke gebiedskarakteristiek.⁴⁷

Binnen het plangebied zijn geen ondergrondse bouwhistorische resten bekend. Gelet op de resultaten van het uitgevoerde historische en cartografische onderzoek zouden deze eventueel ter plaatse van het laat-19^e-eeuwse gebouwtje in het noordoostelijke deel van het plangebied (afb. 13) te verwachten zijn. Dit gebouwtje was naar verwachting echter ondiep gefundeerd zodat de aanwezigheid van eventuele ondergrondse resten twijfelachtig is. De huidige stolpboerderij dateert in aanleg uit 1862.⁴⁸ Van dit gebouw is in het Westfries Archief een bouwvergunning uit 1970 aanwezig. Deze vergunning betreft de plaatsing van een dakkapel en blijft hier verder buiten beschouwing.⁴⁹ In 1977 is door de toenmalige gemeente Hoogwoud vergunning verleend voor het slopen van de bestaande en de bouw van een nieuwe veestal achter de stolpboerderij.⁵⁰ De veestal is met een tussengelegen aanbouw met de achterzijde van de stolpboerderij verbonden. De bodemingrepen ter plaatse van de nieuwe veestal zijn beperkt gebleven tot de gevelfunderingen en de afvoergoten voor gier en drijfmest, die ter plaatse van de aanbouw tot de gevelfunderingen. De aanlegdiepte van funderingen en afvoergoten is 0,75 m minus bouwpeil/ca. 0,7 m -mv (afb. 16). Hoewel de bouwtekeningen een fundering op staal voor beide gebouwen suggereren, is in de verleende bouwvergunning sprake van het gebruik van heipalen met een lengte van 14,0 m. Het verplaatsen van de demontabele wagenberging lijkt volgens de aanwezige tekening zonder bodemingrepen te hebben plaatsgevonden (afb. 17).

Abbeelding 16: Bouwtekening 1977 voor de veestal aan de Herenweg 36 (bron: Westfries Archief).

⁴⁶ Monumentenregister RCE, geoapps.noord-holland.nl/GeoWebP/index.html?viewer=ILC (provinciale monumenten), opmeer.nl (gemeentelijke monumenten), molendatabase.nl (werkende molens) en molendatabase.org (verdwenen molens), geraadpleegd 04-01-2022. Volgens informatie van de Stichting Hoochhoutwoud zou de stolpboerderij [redacted] wel als gemeentelijk monument zijn aangewezen (stand: 2020), de website van de gemeente Opmeer vermeldt echter expliciet dat de gemeente geen gemeentelijke monumenten kent.

⁴⁷ Lemmens 2012, 8, 33.

⁴⁸ BAG viewer, geraadpleegd 04-01-2022.

⁴⁹ Westfries Archief, 1725-BD Gemeente Hoogwoud, bouwvergunningen, 1947-1978, dossiernr. 1184.

⁵⁰ Westfries Archief, 1725-BD Gemeente Hoogwoud, bouwvergunningen, 1947-1978, dossiernr. 1703. Me dank aan [redacted] J. de Bruin van het Westfries Archief voor het beschikbaar stellen van dit en de overige vergunningendossiers.

Afbeelding 17: Bouwtekening 1977 van de te verplaatsen wagenberging (bron: Westfries Archief).

Afbeelding 18: Bouwtekening 1989 van de nieuwe gierkelder (bron: Westfries Archief).

In 1989 heeft de gemeente Opmeer vergunning verleend voor het aanleggen van een gierkelder annex mestplaat.⁵¹ De gierkelder heeft een oppervlakte van 120 m², de onderkant van de ontgravingen (incl. de voorgeschreven werkvloer van 5 cm onder de betonconstructie) ligt op 1,75 m mv (afb. 18). Uit de bij

⁵¹ Westfries Archief, 1921-BD Gemeente Opmeer, bouwvergunningen, 1979-1989, dossiernr. 1423.

deze bouwtekeningen afgebeelde situatietekening blijkt voorts dat de aanbouw tussen de stolpboerderij en de uit 1977 daterende veestal in 1989 afgebroken was.

2.4 Archeologische waarden

Het zuidwestelijke uiteinde van het huidige plangebied overlapt gedeeltelijk met een terrein van hoge archeologische waarde, AMK-monumentnr. 14857 (afb. 19). Het AMK-terrein omvat het dorp Hoogwoud in zijn grenzen van 1849-1859. De bekende of te verwachten archeologische en bouwhistorische resten van het dorp beslaan de periode late middeleeuwen B tot en met de Nieuwe tijd. Op een afstand van ca. 50 m ten noordoosten van het plangebied begint een terrein van archeologische waarde met sporen van bewoning (vermoedelijk) uit het laat-Neolithicum op een vlakte van getij-afzettingen (monumentnr. 1823, Oosterboekweg/Halfweg). Dit monument is middels een bureauonderzoek onderzocht in het kader van de actualisering van de AMK in opdracht van de Provincie Noord-Holland. Op het terrein zijn enkele laat-Neolithische vondsten geborgen maar werd geen duidelijke cultuurlaag aangetroffen. De aanwezigheid van sporen van bewoning kan evenwel niet worden uitgesloten. De waardering houdt rekening met de geringe gaafheid van het terrein.

Het huidige plangebied *sec* is volgens Archis3 nog niet eerder archeologisch onderzocht. In Archis3 zijn binnen een straal van ca. 500 m rondom het plangebied in totaal twee AMK-terreinen, alsmede 46 onderzoeken en vondstmeldingen geregistreerd (tabel 2, afb. 19):

Tabel 2: Vondstlocaties en onderzoeken in de omgeving van het plangebied

Zaaknr.	Toponiem; ligging t.o.v. plangebied	Onderzoek	Resultaten en advies
AMK 14857	Hoogwoud; overlapt gedeeltelijk met huidig plangebied		terrein van hoge archeologische waarde; stad MELB-NT
2450122100	Middenmeer/plangebied ligt binnen toenmalig onderzoeksgebied	ABU The Missing Link 2014	rapport niet in Archis3 opgenomen/vermeld
2078114100	De Gouw/plangebied ligt binnen toenmalig onderzoeksgebied	AKA/ABO RAAP 1985-1986	77 vindplaatsen gekarteerd en gewaardeerd
1049433	ligt binnen huidig plangebied	vindplaats uit 2078114100	1 frgm kogelpot MEL
1049619	Opmeer; ca. 340 m NO	vindplaats uit 2078114100	1 frgm kogelpot MEL
1049632	Opmeer; ca. 405 m NO	vindplaats uit 2078114100	1 frgm. Pingsdorf-aw MEVD-MELA
1049748	Opmeer; ca. 625 m NO	vindplaats uit 2078114100	7 frgm. AWG divers, MEVD-MELB
1051450	Opmeer; ca. 330 m NO	vindplaats uit 2078114100	1 frgm kogelpot MEL
1049665	Opmeer; ca. 580 m ZO	vindplaats uit 2078114100	1 frgm. proto-steengoed MELB
1049644	Opmeer; ca. 525 m ZO	vindplaats uit 2078114100	1 frgm kogelpot MEL
1049635	Opmeer; ca. 520 m ZO	vindplaats uit 2078114100	2 frgm kogelpot MEL
1049633	Opmeer; ca. 545 m ZO	vindplaats uit 2078114100	1 frgm. Paffrath-aw, MELA; 1 frgm. ROOD geglazuurd, NT
1049618	Opmeer; ca. 525 m ZO	vindplaats uit 2078114100	1 frgm. Paffrath-aw, MELA; 1 frgm. kogelpot, MEL; 1 frgm. aw. indet, MELB
1049613	Opmeer; ca. 505 m ZO	vindplaats uit 2078114100	3 frgm kogelpot MEL
1049598	Opmeer; ca. 520 m ZO	vindplaats uit 2078114100	1 frgm. Paffrath-aw, MELA
1049593	Opmeer; ca. 465 m ZO	vindplaats uit 2078114100	1 frgm kogelpot MEL
1049516	Opmeer; ca. 240 m Z	vindplaats uit 2078114100	1 frgm kogelpot MEL
1049487	Opmeer; ca. 405 m Z	vindplaats uit 2078114100	2 frgm kogelpot MEL
1049455	Opmeer; ca. 365 m Z	vindplaats uit 2078114100	1 frgm. Pingsdorf-aw MEVD-MELA
1049444	Opmeer; ca. 335 m Z	vindplaats uit 2078114100	1 frgm. proto-steengoed MELB

1049416	Opmeer; ca. 285 m Z	vindplaats uit 2078114100	2 frgm kogelpot MEL
1049353	Opmeer; ca. 565 m ZW	vindplaats uit 2078114100	1 frgm. Paffrath-aw, MELA; 1 frgm. STG, MELB
AMK 1823	Oosterboekelweg, Halfweg; ca. 450 m NO	update AMK door prov. N-H	terrein van archeologische waarde; bewoning (verm.) NEOL
1049553	Hoogwoud-Oost; ca. 175 m N	vindplaats uit 2078114100	1 frgm. Andenne-aw MELA-MELB
1049563		vindplaats uit 2078114100	1 frgm kogelpot MEL
2012114100		ABO RAAP 2000	twee vindplaatsen NEOL-BRONS op de flanken van ca. NW-ZO georiënteerde kreekgruggen/vervolgonderzoek d.m.v. APP
3053995100		vindplaats 1 uit 2012114100	vindplaats op (de flank van) smalle kreekrug. 2 frgm onversierd AWH in de laag op 0,25-0,5 m -mv. Datering NEOL-BRONS.
3059965100		vindplaats 2 uit 2012114100	vindplaats op (de flank van) smalle kreekrug. 3 frgm onversierd AWH en 1 kaakfrgm ODB in de laag op 0,25-0,5 m -mv. Datering NEOL-BRONS. Conservering wrs. goed.
2111404100		APP Archol 2002	4 vindplaatsen uit de prehistorie (vp1: BRONSM-BRONSL, andere indet.) op hoger gelegen delen van het landschap, daarnaast vlakdekkend sporen uit de ME, m.n. greppels en kuilen, alsmede 2 paardengraven, Mogelijk woonef in/nabij O-deel plangebied/ m.b.t. de prehistorische vindplaatsen behoud <i>in situ</i> , ABE bij graafwerkzaamheden buiten de te beschermen zones
1081230		vindplaats uit 2111404100	bewoning uit de periodes NEOL-BRONSV, BRONSM-BRONSL en MEVC-MEL
2050347100		AOP ADC 2004	nederzetting BRONSM-BRONSL, grafheuvel; kuilen en ontwateringsgreppels MELA
1075224		vindplaats uit 2050347100	huisplattegrond, een grafheuvel en enkele ronde structuren (opslagplaatsen?) uit BRONSM-BRONSL; diverse kuilen en greppels MEL, ontwateringssloten NTV-NTM
2137252100		ABE RAAP 2006	geen vindplaats
2825283100	Herenweg; ca. 520 m ZW	vondstmelding particulier 1988	sporen van verkaveling MELB: bewoningsas parallel aan Herenweg. Vondsten: aardewerk, frgm grape, brons, frgm gereedschap, gewei (edelhert)
2825259100	[redacted] ca. 445 m ZW	vondstmelding particulier 1988	(verm. berm-)sloot uit de 13 ^e eeuw, ca. 2 m diep, in de 15 ^e eeuw gedempt. Vondsten: frgm aardewerk, overwegend 15 ^e eeuw, enkele MELB; frgm. baksteen, frgm. houten voorwerpen: bal, balk, garenklos en hark
2825267100	Herenweg; ca. 485 m ZW	vondstmelding particulier 1988	N-Z lopende sloot van bewoning langs de Herenweg, 13 ^e eeuw; vondsten: aardewerk MELB
2825275100	Herenweg; ca. 570 m ZW	vondstmelding particulier 1988 ⁵²	N-Z lopende sloot van bewoning langs de Herenweg, 13 ^e eeuw; vondsten: aardewerk MELB, oa kogelpot, 13 ^e eeuw
2798019100	Herenweg; ca. 605 m ZW	vondstmelding particulier 1986	gracht, MELB, vondsten: grijsbakkend awh, MELB

⁵² In Archis3 is deze vondstmelding gecodeerd als AOP. Uit de beschrijving van Woltering (Hollandia 6, 1988, 311) blijkt dit evenwel niet, daar is sprake van nieuwbouwwerkzaamheden. Dit is hier aangehouden.

3140331100	Hoogwoud; ca. 430 m ZW	niet-archeologische kartering 1965	1 frgm kogelpot, MEL
3095848100	[REDACTED] ca. 480 m ZW	vondstmelding particulier 1987	gedempte afwateringssloot MEL, vondsten: aardewerk (m.n. kogelpot, daarnaast proto-STG en Andenne), 13 ^e eeuw, ODB (skelet varken)
2933012100	Hoogwoud; ca. 600 m ZW	niet-archeologische kartering 1965	2 frgm kogelpot, MEL
2355386100	Graaf Florisstraat 2-6; ca. 640 m W	ABO AWF 2012	bodem: geulafzettingen NAWO zonder tekenen van bodemvorming, top verstoord tot 0,7 m -mv (lokaal 1,4 m -mv) archeologie: puinspikkels in de bouwvoor, geen cultuurlaag of andere archeologische indicatoren/ vrijgave
3197113100	Kasteel Hoogwoud; ca. 540 m NW	ABO en geofysisch onderzoek RAAP 2005	onderzoeksgebied 2: 5 boringen met aw uit Nieuwe tijd, 2 frgm. MEL-NT. Oppervlaktekartering eveneens aw MEL-NT. Geen aanwijzingen voor kasteel, ligging ter plaatse kan echter evenmin worden uitgesloten/ historisch vervolgonderzoek naar locatie kasteel
2945909100	Rabobank Herenweg; ca. 520 m NW	vondstmelding particulier 1992	deksel/dover, ROOD, gevonden op verbrande kleilaag. MELB
2403767100	Herenweg 64, ca. 440 m NNW	ABO ArGeoBoor 2013	bodem: kreekbeddingafzettingen, overwegend zandig (O-deel pg) en kleiige verlandingsafzettingen (W) archeologie: in W-deel sloot uit de NT aangeboord; hk-spikkel in boring 3/ vervolgonderzoek d.m.v. APP
3982741100		APP AWF 2016	kuil BRONS; terp met bewoningsresten en resten van infrastructuur, MEVD-NT
1185869		vindplaats bij 3982741100	
4025679100		AOP AWF 2016	

Legenda: ABE (protocol): archeologische begeleiding (volgens KNA-protocol); ABO: inventariserend veldonderzoek d.m.v. boringen; ABU: archeologisch bureauonderzoek; AOP: archeologische opgraving; AKA: archeologisch kartering; APP: inventariserend veldonderzoek d.m.v. proefsleuven; aw: aardewerk; AWG: gedraaid aardewerk; AWH: handgevoerd aardewerk; BRONS (V/M/L): (vroeg/ midden-/ late) bronstijd; hk: houtskool; MEL(A/B): late middeleeuwen (A/B); MEV(C/D): vroege middeleeuwen (C/D); NAWO: Formatie van Naaldwijk, Laagpakket van Wormer; NEOL: laat-Neolithicum; NT: Nieuwe tijd; ODB: dierlijk bot; pg: plangebied; ROOD: roodbakend aardewerk; STG: steengoedaardewerk.

Volgens de weergave in Archis3 valt het huidige plangebied binnen de gebieden van twee eerder uitgevoerde onderzoeken. Archis3-zaaknr. 2450122100 betreft een archeologisch bureauonderzoek. Van dit onderzoek zijn in Archis3 geen gegevens opgenomen.⁵³ Archis3-zaaknr. 2078114100 omschrijft een archeologische kartering en booronderzoek die in 1985-1986 in het ruilverkavelingsgebied De Gouw is uitgevoerd ter voorbereiding van die ruilverkaveling.⁵⁴ Dit onderzoek heeft geresulteerd in 77 vindplaatsen waarvan er één in het huidige plangebied is gesitueerd (Archis3-nr. 1049433, afb. 19). Ook de overige binnen een range van ca. 500 m rondom (het centrum van) het huidige plangebied liggende vindplaatsen uit dit onderzoek bestaan uit aardewerkvondsten uit de late middeleeuwen (incidenteel met een begindatering in de vroege middeleeuwen D) – Nieuwe tijd (tabel 2). Aan geen van de genoemde vindplaatsen kon een complextype worden toegekend. Gezien het geringe aantal aardewerkfragmenten en de verspreiding lijkt een interpretatie als (agrarisch) landgebruik mogelijk.⁵⁵

⁵³ Het rapport bij Archis3 zaaknr. 2450122100 is niet in Archis3 opgenomen, de titel wordt evenmin vermeld. Omdat het geen gravend onderzoek betreft is ervan afgezien het rapport op te vragen. Zie voor de rapporten en verslagen van de overige onderzoeken de literatuurlijst.

⁵⁴ Manning en Van der Gaauw 1987.

⁵⁵ Door de onderzoekers onderscheiden (vermoedelijke) nederzettingsterreinen worden gekenmerkt door een hoger en/of gevarieerder aantal aardewerkfragmenten, meestal in combinatie met ander materiaal en/of archeologisch potentieel kansrijke lagen in de boringen. Dat is hier niet het geval. Zie Manning en Van der Gaauw 1987. Daarnaast is het in potentie mogelijk dat het materiaal van de genoemde vindplaatsen zich in tertiaire context bevindt, aangezien

In Hoogwoud-Oost, op een afstand van ca. 175 m ten noorden van het huidige plangebied, zijn tijdens diverse onderzoeken resten van een nederzetting uit de bronstijd blootgelegd (Archis3 zaaknr. 2012114100, 2111404100, 2050347100 met bijbehorende vindplaatsen en 2137252100, zie afb. 19 en tabel 2). Nadat tijdens de vooronderzoeken resp. twee en vier vindplaatsen waren gedefinieerd, bleek tijdens de opgraving dat deze allemaal onderdeel uitmaakten van een nederzetting (erf) uit de overgang van de midden- naar de late bronstijd. De nederzetting was gesitueerd langs de kreekrug van een oude getijdegeul die kort voor, of ten tijde van, de bewoning sterk aan het verlanden was. De sporen uit de midden-bronstijd werden vooral op de zandopduikingen aangetroffen en in mindere mate op de kleiige delen van het terrein. In de laatste fase van de midden-bronstijd lag een erf op de oostelijke flank van een kreekrug die werd geflankeerd door wadplaten en kwelders die door prielen en krekken werden doorsneden. Het erf zelf werd doorsneden door een drooggevalle geul of priel. Binnen het opgegraven terrein werden van dit boerderij-erf een huisplattegrond, diverse kuilen met een merendeels onbekende functie, alsook enkele ronde structuren blootgelegd, die mogelijk als opslagplaatsen kunnen worden geduid. De economie van de nederzetting bestond vooral uit akkerbouw (bedekte gerst en waarschijnlijk emmertarwe) en veeteelt (ca. 75% rund, daarnaast schaa/geit en varken). De jacht speelde voor de bewoners geen rol van betekenis, wel werden mosselen en vissen, overwegend platvissen, gegeten. Op grond van het aardewerk is de nederzetting door de opgravers tussen 1300 en 1000 v.Chr. gedateerd. De structuren passen bij een dergelijke datering.⁵⁶ Daarentegen gaat Roessingh op grond van zijn onderzoek naar de bewoningsgeschiedenis van West-Friesland uit van een datering van deze vindplaats in de midden-bronstijd A (1800-1500 v.Chr.).⁵⁷

Aan de noord-, west- en zuidzijde is de rand van het erf tijdens de opgraving waarschijnlijk wel, maar de rand van de nederzetting niet bereikt. Het is aannemelijk dat het erf onderdeel was van een veel uitgestrektere bewoning op de oostflank van een gedeeltelijk dichtgeslibde getijdegeul. Op enige afstand ten noordoosten van het opgegraven erf is een kleine grafheuvel aangetroffen. Naast deze sporen van bronstijdbewoning zijn, net als tijdens de vooronderzoeken, tijdens de opgraving nog ca. 25 kuilen en noord-zuid lopende ontwateringsgreppels uit de 12^e-13^e eeuw aangetroffen,⁵⁸ alsmede enkele paalkuilen die mogelijk in de Nieuwe tijd dateren. De (post-)middeleeuwse sporen waren vooral in de lagere delen van het terrein gesitueerd. Aanwijzingen voor huisplattegronden uit deze periode zijn niet waargenomen. De laatste fase van landgebruik die tijdens de opgraving werd gedocumenteerd, bestond uit enkele brede, oost-west-gerichte sloten die vermoedelijk in de 17^e of 18^e eeuw zijn gegraven.⁵⁹

Iets verder naar het noorden, op ca. 440 m van het huidige plangebied, zijn tijdens archeologisch onderzoek resten van bewoning en landgebruik uit de bronstijd, volle/late middeleeuwen en Nieuwe tijd aangetroffen. Het oudste aangetroffen spoor is een kuil of greppel uit de bronstijd. De resultaten van het onderzoek wijzen erop dat de nederzetting te Hoogwoud-Oost (Archis3 zaaknr. 2050347100, zie boven) zich niet heeft uitgestrekt tot in het onderzoeksgebied aan de Herenweg 64. Uit de volle middeleeuwen (tot 1200 n.Chr.) zijn negen kuilen met afmetingen variërend van 1,2 x 1,2 m tot ≥5,7 x ≥1,2 m. Een deel ervan is geïnterpreteerd als daliekuilen voor grondverbetering, de functie van de overige kuilen is onduidelijk. Omstreeks 1200 is op het terrein een ca. 0,9 m hoge huisterp opgeworpen. Van het huis dat op de terp was gebouwd, zijn een paalkuil, een haardkuil en enkele kuilen met een onbekende functie opgegraven. Rond 1250 is de terp ca. 0,6 m opgehoogd en tevens in noordelijke richting uitgebreid. Aan het huis uit deze bewoningsfase zijn twee haardplaatsen toegewezen. In de periode ca. 1400-1500 is de terp in oostelijke richting uitgebreid. Ten gevolge van latere overbouw zijn van deze gebruiksfase alleen een haardkuil, een askuil en twee mogelijke paalkuilen van het huis, alsmede twee kuilen blootgelegd waarvan de functie niet (geheel) duidelijk is. In de vroege Nieuwe tijd (1500-1600) is de terp met 0,4 m opgehoogd. Uit deze gebruiksfase zijn slechts een waterput en enkele kuilen op het achterterrein aangetroffen. Het ontbreken van funderingen van het huis uit deze periode deed de opgravers vermoeden dat de bakstenen ervan in een latere fase zijn hergebruikt. Van de 17^e-eeuwse voorloper van het latere herenhuis zijn funderingen en opgaand muurwerk, een asput en restanten van de kelder blootgelegd. De vorm van het huis uit deze periode kon niet met zekerheid worden gereconstrueerd. Buiten het huis zijn een rechthoekige kuil en delen van verscheidene greppels opgegraven. In de periode 1700-1882 kreeg het (heren-)huis zijn kenmerkende vierkante vorm en werd het aan de zuidoostzijde uitgebreid met een zomerkeuken en tuinkamer. Van het huis uit deze periode zijn omvangrijke funderingsresten (gevels en binnenmuren) blootgelegd. Tegen de noordelijke zijgevel was gedurende deze periode een bakstenen bestrating geplaatst. In de laatste gebruiksfase die liep tot 2016, was de noordelijke aanbouw van het herenhuis gesloopt en vervangen door een losstaand

tijdens het toenmalige veldwerk gebleken was dat de bagger uit geschoonde sloten in sommige gevallen ver van de oorspronkelijke locatie gedumpt dan wel over de akker(s) verspreid werd: Manning en Van der Gaauw 1987, 21.

⁵⁶ Lohof en Vaars 2005.

⁵⁷ Roessingh 2018, 314-315, hier 315.

⁵⁸ Lohof en Vaars 2005, 25, in de synthese wordt als datering abusievelijk 10^e-13^e eeuw aangegeven (ibid. 57).

⁵⁹ Lohof en Vaars 2005; vooronderzoeken: Deunhouwer 2001; Van Beek en Hamburg 2002.

bijgebouw. Tot de onderzochte sporen uit deze periode behoren naast de funderingen/gevels een kelder, een waterput, een waterkelder, een straat met afvoergoot en een dubbele rij paalkuilen die vermoedelijk de perceelsgrens markeerden. In tegenstelling tot hetgeen werd verwacht op basis van historische bronnen heeft het vondstmateriaal uit de opgraving geen aanwijzingen opgeleverd dat de bewoners van de opeenvolgende huizen tot de welgestelde lokale elite behoorden. De opgravers vermoedden dat dit te maken heeft met het ontbreken van afvalkuilen en beerputten binnen het terrein van de opgraving.⁶⁰

Tijdens het onderzoek aan de Graaf Florisstraat 2-6 zijn geulafzettingen behorend tot het Laagpakket van Wormer (Formatie van Naaldwijk) aangetroffen zonder tekenen van bodemvorming. Een cultuurlaag of relevante archeologische indicatoren zijn in de gezette boringen niet waargenomen. Geadviseerd is om het plangebied vrij te geven.⁶¹

De overige binnen het onderzoeksgebied gelegen vondstmeldingen hebben allemaal betrekking op de laatmiddeleeuwse (vanaf ca. de 13^e eeuw) bewoning en landrichting. Het betreft ofwel losse vondsten ofwel delen van gedempte afwateringssloten/-greppels met laatmiddeleeuws vondstmateriaal. Alleen de vondstmelding Archis3-zaaknr. 2945909100 is mogelijk aangetroffen ter plaatse van een afgebrand huis.

De archeologische kronieken van Noord-Holland hebben geen aanvullende gegevens opgeleverd.⁶²

Afbeelding 19: AMK-terreinen, archeologische onderzoeken en vindplaatsen in de omgeving van het plangebied in het rode kader (bron: Archis3).

De bewoning van West-Friesland gedurende de bronstijd is onderzocht in het kader van het *Farmers of the Coast*-project van de Universiteit Leiden.⁶³ Het onderzoek door Roessingh was gericht op de ontwikkeling van de bewoning en bewoningsgeschiedenis. Kenmerkend voor vindplaatsen uit de midden-bronstijd A (1800-1500 v.Chr.) is volgens zijn onderzoek een lage sporen- en vondstendichtheid. De sporen bestaan uit losse kuilen, kuilenrijen en greppelstructuren. Nederzettingsstructuren (met gebouwen) uit deze periode zijn tot op heden niet geïdentificeerd. Qua locatiekeuze is geen duidelijke voorkeur voor de hogere delen van het landschap vast te stellen. Vanaf de midden-bronstijd B (ca. 1500-1100 v.Chr.) vonden blijkbaar grootschalige veranderingen plaats in de nederzettingsorganisatie. De

⁶⁰ Ter Steege en Duijn 2019.

⁶¹ Soonius en Kossen 2012.

⁶² Holland 6, 1974-39, 2007; Provincie Noord-Holland (ed.) 2008-2020. Zie de literatuurlijst.

⁶³ Het proefschrift van Van Zijverden (2017) behoort tot dit project maar is hier opgenomen in par. 2.1 Geologie.

huisplaatsen uit deze periode zijn duidelijk herkenbaar en de uitgestrekte verkaveling laat zien dat grote delen van het landschap in cultuur zijn gebracht. Nederzettingsterreinen werden gedurende lange tijd bewoond hetgeen zich uit in het herhaaldelijk vervangen van de, deels min of meer plaatsvast, boerderijen en de infrastructuur. Nieuwe greppels zijn vlak langs de oude gegraven, of dichtgeraakte greppels werden weer opnieuw uitgegraven. Na het verlaten van de huisplaatsen werd het voormalige woonterrein (her-)gebruikt als akker of bleken er greppels doorheen te zijn gegraven. In de late bronstijd (ca. 1100-800 v.Chr.) werd de uitgestrekte verkaveling vervangen door bewoningsclusters die mogelijk woonerven vertegenwoordigen. De clustering kan een reactie zijn op de toenemende vernatting van het gebied waardoor delen van het eerder bewoonde areaal mogelijk te nat werden om er op te blijven wonen. De bewoning en de landbouwactiviteiten werden geconcentreerd op de hogere delen van het terrein. Sporen van boerderijen uit deze periode zijn nog niet bekend, vermoed wordt dat (de meeste) boerderijen op terpjes waren gesitueerd. De bewoningsduur en de bevolkingsdichtheid van de vindplaatsen lijken af te nemen ten opzichte van de midden-bronstijd B. Kenmerkend voor vindplaatsen uit deze periode zijn vondstrijke greppelclusters die soms vergezeld gaan van enkele waterputten en/of kuilen. De omslag in het nederzettingssysteem kan nog niet exact worden gedateerd, eerste ¹⁴C-dateringen wijzen op een mogelijk tijdstip rond 1000-800 v.Chr. Vooralsnog kan echter niet worden uitgesloten dat de omslag al aan het eind van de midden-bronstijd B inzette.⁶⁴

Het onderzoek door Van Amerongen heeft laten zien dat het boerenbedrijf in West-Friesland gedurende de bronstijd gebaseerd was op een combinatie van akkerbouw (vooral emmertarwe en bedekte gerst) en veeteelt (rund, schaap/geit, varken; kleine kuddes) dat werd aangevuld met de jacht op grofwild, trekvogels en -vissen, alsmede het verzamelen van vruchten, zaden, noten en bessen. De toenemende vernatting in de late bronstijd zorgde voor veranderingen in de bedrijfsvoering zoals het meer verbouwen van tarwe ten koste van gerst en een verhoogde productie van vlees en melk. Ondanks de verslechter(en)de omstandigheden in de late bronstijd was er geen sprake van opgave van het gebied maar pasten de West-Friese bronstijdboeren zich succesvol aan de veranderende situatie aan.⁶⁵

2.5 Archeologisch verwachtingsmodel

Binnen het plangebied is de top van de Pleistocene ondergrond naar verwachting grotendeels intact. Eventuele vindplaatsen uit het laat-Paleolithicum en het vroeg-Mesolithicum, de tijd van de jagers/verzamelaars, kunnen bestaan uit basis- en/of jachtkampementen die zich kenmerken door een strooiing van vuursteen, alsmede resten van houtskool, haardkuilen, kookstenen en andere stenen gebruiksvoorwerpen. Eventuele resten van (on)verbrande gereedschappen en gebruiksvoorwerpen van organisch materiaal (hout, leer, bot) zullen in de overwegend zandige (Formatie van Kreftenheye en Formatie van Bostel, Laagpakket van Delwijnen) en venige (Formatie van Nieuwkoop, Basisveen Laag) ondergrond minder goed bewaard zijn gebleven. Door de diepteligging van deze sedimenten worden deze alleen bij hoge uitzondering tijdens archeologisch onderzoek geraakt. De verwachting voor deze periode kan daarom slechts globaal worden ingeschat. Voor het laat-Paleolithicum en vroeg-Mesolithicum wordt voor het plangebied uitgegaan van een middelhoge tot hoge archeologische verwachting. Vanaf het midden-Mesolithicum tot en met het midden-Neolithicum was het gebied te vergelijken met een waddenzee waardoor het ongeschikt was voor (permanente) bewoning. Wel kan het gebied periodiek gebruikt zijn voor het vissen en verzamelen van voedsel. Eventuele vondsten die hiermee gepaard gaan kunnen onder meer bestaan uit resten van netten en ander vistuig, eventueel van boten/vaartuigen, verloren gereedschappen en overige gebruiksvoorwerpen van hout, bot en steen. Nadat het gebied hoog genoeg opgeslibd was zijn mogelijk ook plaatselijk kampementen en/of nederzettingen te verwachten. De kans op het aantreffen van dergelijke vondsten en eventuele nederzettingen/kampementen wordt als laag tot middelhoog ingeschat. In het laat-Neolithicum en de vroege bronstijd lag het plangebied in, of aan, een zich vertakkende getijdengeul die vanuit het westen het land in drong. De oevers van deze getijdengeul en de hoger opgeslibde crevasses waren geschikt voor bewoning en ander landgebruik. Doordat rekening gehouden moet worden met het feit dat de getijdengeul haar loop regelmatig heeft verplaatst, kunnen eventuele bewoningssporen zijn uitgewist en kunnen andere plaatsen die eerst ongeschikt waren voor bewoning, alsnog bewoonbaar zijn geweest. Over de precieze situatie van het huidige plangebied gedurende deze periode is onvoldoende bekend. Rekening houdend met het zich verplaatsen van de getijdengeul wordt voor deze periode daarom uitgegaan van een lage tot middelhoge archeologische verwachting.

In de midden-bronstijd, vanaf ca. 1500 v.Chr., lag het plangebied in een voormalig schorregebied op enige afstand van het oostelijke uiteinde van het restant van de getijdengeul. Rond 900 v.Chr. (late bronstijd) was alleen nog de westelijke rand van het schor waarop het zuidwestelijke uiteinde van het

⁶⁴ Roessingh 2018.

⁶⁵ Van Amerongen 2016.

huidige plangebied ligt, als rug in het landschap herkenbaar, het oostelijke, lager gelegen deel van het plangebied was gedurende deze periode waarschijnlijk met veen en/of open water bedekt. Het AHN4 lijkt erop te wijzen dat in de ondergrond van het plangebied enkele kreekjes aanwezig waren (afb. 7). Dit duidt erop dat het plangebied aantrekkelijk was voor bewoning. Bewoning uit de midden-bronstijd is aangetoond te Hoogwoud-Oost op een afstand van ca. 175 m ten noorden van het huidige plangebied. De kans op archeologische resten uit de midden-bronstijd wordt voor het plangebied dan ook hoog ingeschat. Deze kunnen bestaan uit sporen en resten van houtbouw, (afval-)kuilen, waterputten, greppels, wegen/paden en evt. oeverconstructies aan open water. Eventuele vondsten uit deze periode zullen vooral bestaan uit handgevormd aardewerk, vuurstenen en natuurstenen gereedschappen en gebruiksvoorwerpen, metalen gebruiksvoorwerpen, gereedschappen en overige gebruiksvoorwerpen van hout, been, leer en textiel. Indien in een deel van het huidige plangebied in de late bronstijd sprake was van open water kunnen daarnaast watergerelateerde vondsten zoals delen van verloren en/of afgezonken boten/vaartuigen, visnetten/fuiken, alsmede eventuele verloren en/of bewust in het water gedumpte voorwerpen. Voor de late bronstijd wordt uitgegaan van een middelhoge tot hoge archeologische verwachting.

Na de periode van vernatting in de late bronstijd begon de hydrologische situatie vanaf ca. de midden-ijzertijd te verbeteren en namen de mogelijkheden voor bewoning en landgebruik weer toe. Uit de omgeving van het huidige plangebied zijn tot dusver echter geen vondsten uit de periode ijzertijd/vroege middeleeuwen bekend zodat voor deze periode wordt uitgegaan van een lage archeologische verwachting. De bekende vondsten uit de omgeving van het plangebied duiden erop dat het gebied vanaf de volle/late middeleeuwen is ontgonnen. Uit deze periode kunnen vooral ontwateringssloten en perceleringsgreppels worden verwacht, eventuele bebouwing uit deze periode zou in het zuidwestelijke deel van het plangebied op de flank van de kreekkrug kunnen hebben gelegen. Hierover zijn echter tot dusver geen gegevens bekend. De oudste bekende bebouwing binnen het huidige plangebied dateert uit de tweede helft van de 19^e eeuw en is grotendeels nog steeds aanwezig. Voor de late middeleeuwen en de Nieuwe tijd wordt daarom uitgegaan van een hoge verwachting op sporen van infrastructuur en (agrarisch) landgebruik en een lage verwachting op resten van bebouwing buiten de bestaande stolpboerderij en bijgebouwen in het zuidwestelijke deel van het plangebied. Gelet op de cartografische analyse bestaat een geringe kans op funderingsresten van een bijgebouw in het noordoostelijke deel van het plangebied.

Voor het plangebied bestaat geen concrete verwachting met betrekking tot eventuele resten die met de Tweede Wereldoorlog verband houden. In het algemeen geldt een verwachting op losse vondsten (verloren/gedumpte voorwerpen, evt. munitieresten/granaatscherven) en evt. elementen die verband houden met (kleinschalige) lokale constructies. De kans dat sommige ervan in het plangebied worden aangetroffen lijkt laag.

De kans op het aantreffen van vondsten van organisch materiaal en van paleo-ecologische resten is sterk afhankelijk van de bodemgesteldheid ter plaatse. Onverbrande vondsten van organisch materiaal en paleo-ecologische resten zullen over het algemeen slechts beneden de grondwaterspiegel kunnen worden aangetroffen. Gelet op de grondwatertrap is dit hier mogelijk vanaf 1,3/1,4 m –mv (Gt Ib/VIIo). Verbrande vondsten van organisch materiaal en paleo-ecologische resten kunnen daarnaast ook in grondsporen worden aangetroffen. Algemeen is de kalkrijke bodem gunstig voor de conservering van organisch materiaal.

Tabel 3: Archeologische verwachting plangebied

Periode	Verwachting	Verwachte vindplaatstypen	Verwachte bodemlaag (diepte)
Tweede Wereldoorlog	Laag	Geen concrete verwachting, evt. losse vondsten, (kleinschalige) lokale elementen zoals gevechts- en waarnemingsposities voor infanterie, opstellingen voor geschut, mangaten, e.d.	Vanaf maaiveld
late middeleeuwen t/m recent	Hoog	afwateringssloten, perceleringsgreppels	Vanaf maaiveld
	Laag	resten van bebouwing	
ijzertijd-vroege middeleeuwen	Laag	nederzetting, infrastructuur, (agrarisch) landgebruik	Op/in het Hollandveen Laagpakket (Formatie van Nieuwkoop) en evt. de top van het Laagpakket van Wormer

			(Formatie van Naaldwijk), vanaf ca. 3,5/4,0 m -mv
midden- en late bronstijd	Hoog/ middelhoog	nederzetting, (agrarisch) landgebruik, infrastructuur, graven	Op/in het Hollandveen Laagpakket (Formatie van Nieuwkoop) en evt. de top van het Laagpakket van Wormer (Formatie van Naaldwijk), vanaf ca. 3,5/4,0 m -mv
laat- Neolithicum t/m vroege bronstijd	Laag tot middelhoog	resten van nederzettingsterreinen en/of landgebruik, watergerelateerde vondsten	Op/in het Laagpakket van Wormer (Formatie van Naaldwijk), vanaf ca. 4,0/4,5 m -mv buiten het bereik van eventuele bodemingrepen (m.u.v. heipalen)
midden- Mesolithicum t/m midden- Neolithicum	Laag tot middelhoog	resten van vistuig en evt. vaartuigen, verloren voorwerpen evt. kampementen/nederzettingen	Op/in het Laagpakket van Wormer (Formatie van Naaldwijk), vanaf ca. 4,0/4,5 m -mv buiten het bereik van te voorziene bodemingrepen (m.u.v. heipalen)
laat- Paleolithicum t/m vroeg- Mesolithicum	Middelhoog tot hoog	Basis- en/of jachtkampen, haardplaatsen/haardkuilen, vuursteenconcentraties en strooivondsten	In de top van de Formatie van Kreftenheye en Formatie van Bostel, Laagpakket van Delwijnen, evt. op/in de Basisveen Laag (Formatie van Nieuwkoop), vanaf ca. 15,0/15,5 m -mv buiten het bereik van te voorziene bodemingrepen (m.u.v. heipalen)

Advies met betrekking tot vervolgonderzoek

Voor het plangebied geldt een middelhoge tot hoge archeologische verwachting op resten van bebouwing en landgebruik vanaf de midden-bronstijd en landgebruik vanaf de volle/late middeleeuwen. Dit houdt in dat mogelijk archeologisch relevante niveaus verstoord worden bij de geplande graafwerkzaamheden. Hamaland Advies adviseert daarom een verkennend proefsleuvenonderzoek in het plangebied uit te voeren, waarbij de exacte bodemopbouw, de mate van intactheid van de bodem en de aan- en afwezigheid van archeologische resten getoetst worden. Voorafgaand aan het uitvoeren van een proefsleuvenonderzoek dient eerst een Programma van Eisen te worden opgesteld dat dient te worden getoetst en goedgekeurd door het bevoegd gezag.

3 Conclusie en Advies

3.1 Conclusie

Hamaland Advies heeft in opdracht van KlokGroep Milieu BV een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor het plangebied [redacted] te Hoogwoud, gemeente Opmeer (afb. 1). Het plangebied heeft een oppervlakte van ca. 10,1 ha (101.035 m²). De aanleiding voor het onderzoek is de geplande woningbouw in het gebied. De exacte invulling van het plangebied is in dit stadium van de planvorming nog niet bekend. De bestaande stolpboerderij Herenweg 36 zal naar verwachting worden gesloopt.

Uit het bureauonderzoek blijkt dat grootste deel van het plangebied in een vlakte van getij-afzettingen met een lokaal maximaal hoogteverschil >0,25 m, en een lokaal maximaal hoogteverschil <0,5 m of steilste hellingen <¼° (2M72) ligt, alleen het zuidwestelijke uiteinde met de boerderij ligt waarschijnlijk op een getij-inversierug met een vrij vlak, laaggelegen reliëf (steilste hellingen ¼° – 1° [2°]) en een lokaal maximaal hoogteverschil van 0,5–1,5 m (3B71). Bodemkundig valt het grootste deel van het plangebied in een zone met kalkrijke leek-/woudeerdgronden van zavel met profielverloop 5 (pMn55A). Naar het zuidwesten toe gaan deze over in kalkrijke poldervaaggronden van lichte zavel met profielverloop 5 (Mn15A), de zuidwestelijke rand van het plangebied valt mogelijk in een zone met tuineerdgronden van lichte zavel met profielverloop 5, of 5 en 2, of 2 (EK19). Het AHN4 DSM lijkt erop te wijzen dat in de ondergrond van het plangebied enkele kreekjes aanwezig zijn.

In geschreven bronnen wordt de plaatsnaam Hoogwoud voor het eerst in 1289 vermeld. Cartografische gegevens duiden erop dat het grootste deel van het plangebied vanaf de Nieuwe tijd in gebruik is geweest als grasland. In het noordoostelijke deel van het plangebied heeft volgens de geraadpleegde kaarten tussen 1880 en 1889 een klein bijgebouw gestaan in de hoek van het toenmalige meest noordelijke perceel. De huidige stolpboerderij dateert van 1862, de achterliggende stal is een toevoeging uit de late 20^e eeuw. Aan de stolpboerderij [redacted] is een hoge cultuurhistorische totaalwaarde toegekend (bijl. 2).

Het huidige plangebied overlapt voor een klein deel met een terrein van hoge archeologische waarde, het dorp Hoogwoud in zijn grenzen van 1849-1859 (AMK-nr. 14857). Binnen het plangebied is in Archis3 een vindplaats geregistreerd. Het betreft de vondst van één fragment kogelpot aardewerk uit de late middeleeuwen (Archis3 zaaknr. 1049433).

De archeologische verwachting is samengevat in tabel 3 van dit rapport. Op grond van de uitgevoerde analyse van de beschikbare bodemkundige, archeologische, historische en cartografische gegevens geldt voor de periode laat-Paleolithicum – vroeg-Mesolithicum een middelhoge tot hoge en voor de periode midden-Mesolithicum – midden-Neolithicum een lage tot middelhoge archeologische verwachting. Eventuele archeologisch resten uit deze perioden bevinden zich ruim buiten het bereik van de te verwachten bodemingrepen (met uitzondering van de heipalen). Voor de periode laat-Neolithicum – vroege bronstijd geldt een lage tot middelhoge verwachting. Voor de midden-bronstijd is de verwachting op archeologische resten hoog, voor de late bronstijd middelhoog tot hoog. De periode ijzertijd-vroege middeleeuwen heeft een lage verwachting. Vanaf de late middeleeuwen geldt een hoge verwachting op afwateringssloten en perceleringsgreppels, alsmede een lage verwachting op resten van bebouwing buiten de bestaande stolpboerderij en bijgebouwen in het zuidwestelijke deel van het plangebied. Er is een kleine kans dat ter plaatse van het laat-19^e-eeuwse bijgebouw in het noordoostelijke deel van het plangebied nog (ondiepe) funderingsresten kunnen worden aangetroffen. Resten uit de late middeleeuwen en Nieuwe tijd kunnen vanaf het maaiveld worden verwacht.

3.2 Selectieadvies

Gelet op de hoge cultuurhistorische waarde verdient het aanbeveling om de sloop van de stolpboerderij [redacted] te heroverwegen. Een alternatief zou kunnen zijn de cultuurhistorische waarde ervan gericht te versterken en de sloop te beperken tot de 20^e-eeuwse toevoegingen aan en bij de boerderij. Indien de sloop van de stolpboerderij onvermijdelijk is, dient deze te worden voorafgegaan door bouwhistorisch onderzoek. Geadviseerd wordt na de sloop tot op maaiveldniveau het terrein van en rondom de gesloopte boerderij archeologisch op te graven. Voor de rest van het plangebied wordt aanbevolen om een proefsleuvenonderzoek uit te laten voeren teneinde de exacte bodemopbouw, de mate van intactheid van de bodem en de aan- en afwezigheid van archeologische resten te toetsen.

Voorafgaand aan het uitvoeren van een proefsleuvenonderzoek en/of een opgraving dient eerst een Programma van Eisen te worden opgesteld dat dient te worden getoetst en goedgekeurd door het bevoegd gezag.

3.3 Voorbehoud

Het uitgevoerde onderzoek is op zorgvuldige wijze verricht volgens de voorgeschreven procedures en methoden. Het archeologisch onderzoek is erop gericht om de kans op het aantreffen dan wel vernietigen van archeologische waarden bij bouwwerkzaamheden in het onderzoeksgebied te verkleinen.

Wij wijzen erop dat het selectiebesluit van het bevoegd gezag af kan wijken van het selectieadvies van Hamaland Advies.

Verder dient te allen tijde bij het afgeven van een omgevingsvergunning de wettelijke meldingsplicht (ex artikel 5.10 van de Erfgoedwet) kenbaar te worden gemaakt, om het documenteren van toevalsvondsten te garanderen: 'Degene die anders dan bij het doen van opgravingen een zaak vindt waarvan hij weet dan wel redelijkerwijs moet vermoeden dat het een monument is (in roerende of onroerende zin), meldt die zaak zo spoedig mogelijk bij onze minister'. Deze aangifte dient te gebeuren bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed in Amersfoort. Vanuit praktisch oogpunt verdient het aanbeveling ook de verantwoordelijk ambtenaar van de gemeente Opmeer en de adviseur van het bevoegd gezag, [redacted] en/of [redacted] van Archeologie West-Friesland, via [redacted] c.q. [redacted] hiervan per direct in kennis te stellen.

Gebruikte literatuur

Archeologische kroniek (Noord-)Holland 6, 1974 – 40, 2008.

Amerongen, Y.F., 2016: *Wild West Frisia. The Role of Domestic and Wild Resource Exploitation in Bronze Age Subsistence*, Leiden (proefschrift Universiteit Leiden 2016).

Bakker, H. de, en J. Schelling, 1989: *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland: de hogere niveaus*, Wageningen.

Beek, R. van, en T.D. Hamburg, 2002: *Bronstijd-vindplaatsen te Hoogwoud-Oost. Een aanvullende archeologische inventarisatie*, Leiden (Archol Rapport 14).

Berendsen, H.J.A., 2005: *Landschappelijk Nederland: De fysisch-geografische regio's*, Assen.

Berendsen, H.J.A., 2008: *De vorming van het land, inleiding in de geologie en de geomorfologie*. Assen (Fysische geografie van Nederland).

Berkel, G. van, en K. Samplonius, 2018: *Nederlandse plaatnamen verklaard*, Rotterdam (Reeks Nederlandse plaatsnamen deel 12).

Bossen, P., 1938: *Kroniek van de dorpen Aartswoud en Hoogwoud*, Alkmaar.

Deunhouwer, P., 2001: *Plangebied Hoogwoud-Oost. Gemeente Opmeer. Een Aanvullende Archeologische Inventarisatie (AAI)*, Amsterdam (RAAP-rapport 719).

Gemeente Opmeer (ed.), 2010: *Erfgoedverordening 2010 gemeente Opmeer*, s.l. (Opmeer; vastgesteld d.d. 16-09-2010).

Gemeente Opmeer (ed.), 2017: *Bestemmingsplan Herziening Hoogwoud, Opmeer en Spanbroek 2017*, NL.IMRO.0432.BPHHOS2017-VA02, vastgesteld d.d. 21-12-2017.

Hoogland, T., M. Knotters, M. Pleijter en D.J.J. Walvoort, 2014: *Actualisatie van de grondwatertrappenkaart van holoceen Nederland. Resultaten van het veldonderzoek*, Wageningen (Alterra-rapport 2612).

Knotters, M., D. Walvoort, F. Brouwer, L. Stuyt en J. Okx, 2018: *Landsdekkende, actuele informatie over grondwatertrappen digitaal beschikbaar*, H2O-Online d.d. 28 november 2018.

Leeuwen, J. van, en C.M. Soonius, 2018: *Toelichting Beleidskaart Archeologie Gemeente Opmeer 2018*, Hoorn (West-Friese Archeologische Notities 36).

Lemmens, M.E.D., 2012: *Cultuurhistorisch onderzoek. Karakteristieke objecten en stolpboerderijen in de gemeente Opmeer*, Nijmegen.

Lohof, E., en J. Vaars, 2005: *Een nederzetting uit de Bronstijd te Hoogwoud. gemeente Opmeer*, Amersfoort (ADC rapport 401).

Manning, R.A.G.F.M., en P.G. van der Gaauw, 1987: *De Gouw. Een archeologische kartering, inventarisatie en waardering*, Amsterdam (RAAP-rapport 10).

Meesen, B., 2016: *Bodemfunctieklassenkaart en bodemkwaliteitskaart Gemeenten Drechterland, Enkhuizen, Hoorn, Koggenland, Medemblik, Opmeer en Stede Broec*, Bunnik (LievenceCSO Milieu B.V. documentnr. 15M1207.RAP001 d.d. 20-07-2016).

Nijdam, L.C., 2014: *Hoogwoud, Herenweg 64, hoek Oosterboekelweg (Gemeente Opmeer). Een bureauonderzoek en verkennend booronderzoek*, Lippenhuisen (ArgeoBoor-rapport 1222).

Ooijevaar, B., 2016: *De familie van Hoogwoude, haar kasteel en het latere herenhuis, West Friesland Oud & Nieuw* 2009, 111-126, update 13-09-2016 geraadpleegd via <http://www.dwangburchten.nl/hoogwoud/kasthoogwoud3.htm>, 31-12-2021.

Provincie Noord-Holland (ed.), 2008-2020: *De archeologische kroniek van Noord-Holland*, Haarlem.

Provincie Noord-Holland (ed.), 2018a: *Prachtlandschap Noord-Holland! Leidraad Landschap en Cultuurhistorie. Ensemble: West-Friesland Midden*, Haarlem.

Provincie Noord-Holland (ed.), 2018b: *Prachtlandschap Noord-Holland! Leidraad Landschap en Cultuurhistorie. Provinciale structuur: Stolpenstructuren*, Haarlem.

Provincie Noord-Holland (ed.), 2018c: *Bijlage: Beschrijving archeologisch belang tien gebieden*, Haarlem.

Provincie Noord-Holland (ed.), 2018/2019: *Leidraad Landschap en Cultuurhistorie 2018*, Haarlem (vastgesteld d.d. 10-04-2018, gewijzigd d.d. 05-03-2019).

Rietkerk, M., en R. Schiferli, 2005: *Kasteel Hoogwoud. Gemeente Opmeer. Archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek*, Amsterdam (RAAP-rapport 1248).

Roessingh, W., 2018: *Dynamiek in beeld. Onderzoek van Westfriese nederzettingen uit de bronstijd*, Leiden (proefschrift Universiteit Leiden 2018).

Schiltmans, D.E.A., 2007: *Plangebied Hoogwoud-Oost, fase 2. Gemeente Opmeer. Een archeologische begeleiding*, Amsterdam (RAAP-rapport 1498).

Soonius, C.M., en M.E. Kossen, 2012: *Plangebied Graaf Florisstraat, Hoogwoud, gemeente Opmeer. Een archeologisch bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek (verkennde fase)*, Hoorn (West-Friese Archeologische Rapporten 36).

Sprong, J., 2017: *Nota bodembeheer. Beleid tijdelijk opslaan en/of toepassen van grond en baggerspecie op of in de landbodem. Gemeenten Drechterland, Enkhuizen, Hoon, Koggenland, Medemblik, Opmeer en Stede Broec, Bunnik (LieveenseCSO Milieu B.V. documentnr. 15M1207.RAP002 d.d. 16-03-2017).*

Stege, B.C. ter, en D.M. Duijn, 2019: *Een statig herenhuis op een middeleeuwse terp. Archeologisch en bouwhistorisch onderzoek op perceel Herenweg 64 in Hoogwoud, gemeente Opmeer*, Hoorn (West-Friese Archeologische Rapporten 128).

Stenvert, R., et al., 2005: *Monumenten in Nederland. Noord-Holland, Zeist/Zwolle* (Rijksdienst voor de Monumentenzorg).

Steur, G.G.L., en W. Heijink, 1991: *Bodemkaart van Nederland Schaal 1:50 000. Algemene begrippen en indelingen*, Arnhem/Wageningen (4^e uitgave).

Stiboka / Rijks Geologische Dienst, 1977. *Toelichting op de legenda van de geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000*, Wageningen/Hilversum.

Timmerman, L.A., 2017: *Middeleeuwse agrarische veenontginningen in de Vier Noorder Koggen. Een interdisciplinair onderzoek naar de opbouw van het natuurlijke landschap en de kolonisatie- en ontginningsgeschiedenis van West-Friesland (800 – 1300)*, Broek op Langedijk Masterscriptie Landschapsgeschiedenis Rijksuniversiteit Groningen).

TNO-GDN, 2021: Laag van Velsen, in: *Stratigrafische Nomenclator van Nederland*, TNO – Geologische Dienst Nederland, geraadpleegd op 27-12-2021 op <http://www.dinoloket.nl/stratigrafische-nomenclator/laag-van-velsen>.

Zijverden, W.K. van, 2017: *After the Deluge. A Palaeogeographical Reconstruction of Bronze Age West-Frisia (2000-800 BC)*, Leiden (proefschrift Universiteit Leiden 2017).

Geraadpleegde websites

<https://archis.cultureelerfgoed.nl/#/> voor informatie over meldingen, kadastraal minuutplan, Bonneblad ca. 1900, geomorfologie, bodem, luchtfoto, kadaster, RD-coördinaten en het doen van de zaakmelding
<https://ahn.maps.arcgis.com/> voor hoogte-informatie
<https://bagviewer.kadaster.nl/> voor informatie m.b.t. gebouwen
www.topotijdreis.nl; voor informatie m.b.t. oude kaarten en luchtfoto's
<https://www.dinoloket.nl/ondergrondgegevens> en [/ondergrondmodellen](https://www.dinoloket.nl/ondergrondmodellen) voor informatie over bodemopbouw
www.dans.easy.nl voor rapporten
www.ruimtelijkeplannen.nl voor bestemmingsplaninformatie
www.molendatabase.nl voor werkende en www.molendatabase.org voor verdwenen molens
<https://www.bodemloket.nl/kaart> voor milieukundige informatie
<http://www.ikme.nl> voor informatie over de Tweede Wereldoorlog
<https://monumentenregister.cultureelerfgoed.nl> voor gebouwde monumenten
<http://lokaleregelgeving.overheid.nl>
<https://originals.dotkadata.com> voor luchtfoto's en oude kaarten
<https://www.nationaalarchief.nl> voor kadastraal minuutplan, oude kaarten en aanvullende historische informatie
<https://geoapps.noord-holland.nl/kaartenportaal/apps/MapSeries/> en <https://geoapps.noord-holland.nl/GeoWebP/> voor diverse aardkundige, bodemkundige en cultuurhistorische kaarten.
<https://noord-hollandsarchief.nl/bronnen/archieven> voor oude kaarten
[https://www.noord-holland.nl/Onderwerpen/Cultuur en Erfgoed/](https://www.noord-holland.nl/Onderwerpen/Cultuur%20en%20Erfgoed/) voor archeologische en cultuurhistorische (beleids-) informatie
<https://www.canonvannederland.nl/nl/noord-holland/> voor (cultuur-)historische informatie

<https://westfriesarchief.nl> voor (bouw-)vergunningen
<https://leidraadlc.noord-holland.nl/> voor cultuurhistorische informatie en leidraden
<https://www.odnhn.nl> voor milieukundige bodeminformatie
<http://resources.huygens.knaw.nl/retroboeken/rijmkroniek/> voor de Rijmkroniek van Holland (366-1305)
<https://www.arcgis.com/apps/mapviewer/index.html> voor de TMK 1850-1864
<https://www.hoochhoutwout.nl/> voor aanvullende historische informatie
<https://www.westfriesgenootschap.nl/> voor aanvullende historische informatie
<https://www.boerderijenstichting.nl/> voor aanvullende bouwkundige informatie

URL's en permalinks afgebeelde kaarten

Afbeelding 10: *Kaart van West-Friesland, vervaardigd in opdracht van het ambacht Drechterland na de meting in de jaren 1651-1654 in opdracht van de Hoge Raad in het kader van het Groot Proces tussen de vier Westfriesse ambachten, 1657, vervaardigd door Joh. (Johannes) Dou*
Westfries Archief signatuur 6d01, trefwoord Groot Proces

Afbeelding 11: *Kadastrale Minuut Hoogwoude, sectie D, genaamd Binnen Gouw, derde blad, 1826, opgemeten door A. van Oosterhout, landmeter van de Eerste Klasse*
Noord-Hollands Archief, permalink: <https://hdl.handle.net/21.12102/5A626C06FB8F11DF9E4D523BC2E286E2>

Afbeelding 12: Topografische-Militaire Kaart (veldminuut) 1850-1864
<https://www.arcgis.com/apps/mapviewer/index.html>

Afbeelding 13-14: Bonneblad edities 1880 en 1899
www.topotijdreis.nl

Afbeelding 15: Topografische kaart edities 1950, 1983, 1993 en 2015
www.topotijdreis.nl

Project : BO Archeologie [redacted] te [redacted] gemeente Opmeer
Kenmerk : AW/ALG/HAMA/213584

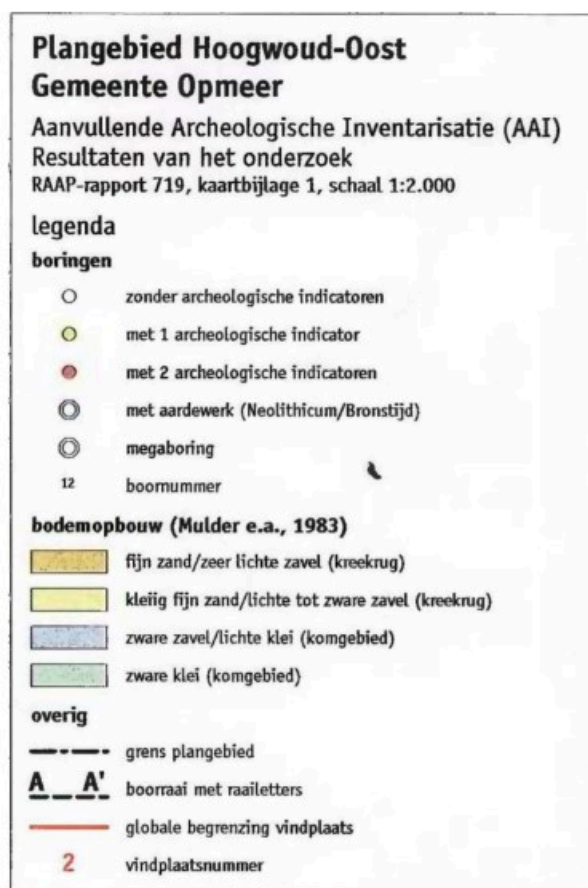
BIJLAGEN

Project : BO Archeologie [redacted] te [redacted] gemeente Opmeer
Kenmerk : AW/ALG/HAMA/213584

Bijlage 1: Ligging van het plangebied op de kaart van de bodemkartering 1983
(bron: Mulder, J.R., J. van Berkum, F.G.M. van Pruissen en G. Rutten, 1983: Ruilverkaveling de Gouw. Bodemgesteldheid en bodemgeschiktheid, Wageningen (Stiboka-Rapport nr. 1597), hier overgenomen uit Deunhouwer 2001, kaartbijlage 1)

Legenda:

Project : BO Archeologie [redacted] te [redacted] gemeente Opmeer
Kenmerk : AW/ALG/HAMA/213584

Bijlage 2: Cultuurhistorische waardering [redacted] (bron: Lemmens 2012)

Bijlage 3: Overzicht van geologische en archeologische perioden

Ouderdom in jaren	Chronostratigrafie					MIS	Lithostratigrafie									
	Holoceen					1	Formaties: Naaldwijk (marien), Nieuwkoop (veen), Echteld (fluviaal)									
11.755	Kwartair	Laat	Laat	Weichselien (ijstijd)	Late Dryas (koud)	2	Formatie van Kreftenheye	Formatie van Boxtel	Formatie van Beegden							
12.745					Laat- Weichselien (Laat- Glaciaal)					Allerød (warm)						
13.675										Vroege Dryas (koud)						
14.025										Bølling (warm)						
15.700					Midden- Weichselien (Pleniglaciaal)					Laat- Pleniglaciaal	3					
29.000										Midden- Pleniglaciaal						
50.000										Vroeg- Pleniglaciaal		4				
75.000					Vroeg- Weichselien (Vroeg- Glaciaal)					5a						
										5b						
										5c						
										5d						
115.000					Pleistocene					Laat	Laat	Weichselien (ijstijd)	Eemien (warme periode)	5e	Eem Formatie	
130.000													Saalien (ijstijd)	6	Formatie van Urk	Formatie van Drente
370.000																Holsteinien (warme periode)
410.000	Elsterien (ijstijd)															
475.000																
850.000	Cromerien (warme periode)	Formatie van Sterksel														
	Vroeg	Vroeg	Vroeg	Pre-Cromerien												
2.600.000																

Cal. jaren v/n Chr.	¹⁴ C jaren	Chronostratigrafie		Pollen zones	Vegetatie	Archeologische perioden								
1950	0	Laat	Subatlanticum koeler vochtiger	Vb2	Loofbos eik en hazelaar overheersen haagbeuk veel cultuurplanten rogge, boekweit, korenbloem	Nieuwe tijd								
-1500				Vb1		Middeleeuwen								
450				Va		Romeinse tijd								
0		Midden	Subboreaal koeler droger	IVb	Loofbos eik en hazelaar overheersen beuk > 1% invloed landbouw (granen)	IJzertijd								
800	815			IVa		Bronstijd								
2000				III	Atlanticum warm vochtig	Loofbos eik, els en hazelaar overheersen in zuiden speelt linde een grote rol	Neolithicum							
3755	5000													
4900		Vroeg	Boreaal warmer	II	den overheerst hazelaar, eik, iep, linde, es	Mesolithicum								
5300				I	eerst berk en later den overheersend									
7020	8000			Laat-Pleistoceen Weichselien (ijstijd)	Laat-Weichselien (Laat-Glaciaal)	Late Dryas	LW III	parklandschap	Laat-Paleolithicum					
8240	9000	Preboreaal warmer	I			eerst berk en later den overheersend								
11.755	10.150	Midden-Pleistoceen Weichselien (ijstijd)	Midden-Weichselien (Midden-Glaciaal)					perioden met een poolwoestijn en perioden met een toendra						
12.745	10.800									Vroeg-Weichselien (Vroeg-Glaciaal)			perioden met bos en perioden met een subarctisch open landschap	
13.675	11.800			Eemien (warme periode)										
14.025	12.000													
15.700	13.000													
-35.000														
75.000														
115.000														
130.000														
-300.000														

Chronostratigrafie voor Noordwest-Europa volgens Zagwijn (1974), Vanderberghe (1985) en De Mulder *et al.* (2003). Lithostratigrafie volgens De Mulder *et al.* (2003). Mariene isotop stadium (MIS) volgens Bassinot *et al.* (1994). Atmosferische data volgens Stuiver *et al.* (1998). Zuurstofisotop calibratie (OxCal) versie 3.9 Bronk Ramsey (2003), toegepast op het Laat-Weichselien en het Holoceen. Archeologische periode-indeling en ouderdom volgens de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB). Vegetatie bewerkt volgens Berendsen (2000). Pollenzones volgens P. Vos & P. Kiden (2005).